

**FAMILIEINNVANDRING
PÅ GRUNNLAG AV EKTESKAP
MED FOKUS PÅ
PROFORMA-VURDERINGEN**

Kandidatnummer: 544

Leveringsfrist: 25.11.08

Til sammen 16 662 ord

28.11.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavevalg	1
1.2	Tendenser og aktualitet	2
1.3	Problemstillingen	4
1.4	Avgrensning og presisering	5
<u>2</u>	<u>HVA ER FAMILIEINNVANDRING?</u>	<u>7</u>
<u>3</u>	<u>UTGANGSPUNKTER OM PROFORMA</u>	<u>8</u>
3.1	Hva betyr proforma?	8
3.2	Sedvanerettslige proforma-betraktninger	9
<u>4</u>	<u>UTLENDINGSMYNDIGHETENES ORGANISERING?</u>	<u>11</u>
<u>5</u>	<u>REGELVERKET</u>	<u>12</u>
5.1	Suverenitetsprinsippet	12
5.2	Utlendingsloven og utlendingsforskriften	13
5.2.1	Utgangspunkt	13
5.2.2	Lovens formål og reelle hensyn	14
5.2.3	Forholdet til den nye utlendingsloven og dens forarbeider	15
5.2.4	Forholdet til forvaltningsloven	16
5.2.5	Forholdet til internasjonal rett	16
5.3	Praksis	18

<u>6</u>	<u>UTLENDINGSLOVENS REGLER OM FAMILIEINNVANDRING PÅ GRUNNLAG AV EKTESKAP</u>	<u>18</u>
6.1	Generelt	18
6.2	Familiebegrepet	19
6.3	Formelt ekteskap	20
6.3.1	Gyldig ekteskap	20
6.3.2	Krav til dokumentasjon	21
6.4	Underholdskravet	21
6.5	Egnet bopel og krav om å bo sammen	23
6.6	Ekteskapet må være reelt	25
6.6.1	Utgangspunkt	25
6.6.2	Krav om sannsynlighetsovervekt og bevisbyrden	26
6.7	Søke fra hjemlandet	27
6.8	”Treårs-regelen”	27
<u>7</u>	<u>RETTSLIG GRUNNLAG FOR KONTROLL</u>	<u>29</u>
<u>8</u>	<u>PROFORMA-VURDERINGEN I PRAKSIS</u>	<u>30</u>
8.1	Innledning	30
8.1.1	Utgangspunkter for helhetsvurderingen	30
8.1.2	Motiveringsfaktorer	31
8.1.3	Departementets ”momentliste”	32
8.1.4	Sannsynlighetsvurderingen	34
8.2	Forvaltningens praksis	35
8.3	Rettspraksis	42
8.3.1	Rt-2006-2109	42

8.3.2	LB-2007-52903	44
8.3.3	LB-2007-87126	45
8.3.4	LB-2006-184645	46
<u>9</u>	<u>KONSEKVENSER AV AT BRUDD PÅ UMLENDINGSLOVEN</u>	<u>47</u>
9.1	Omgjøring og tilbakekall	47
9.2	Bortvisning og utvisning	48
9.3	Straff	48
<u>10</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>49</u>
	LITTERATURLISTE	52

1 Innledning

1.1 Oppgavevalg

Utlendingsrett er et rettsområde med dynamiske regler som stadig er gjenstand for diskusjon i den offentlige debatt. I den siste tiden har spesielt problemet rundt proformaekteskap vært et hett tema.

Min interesse for utlendingsrett utviklet seg i min tid som saksbehandler i Juridisk rådgiving for kvinner (JURK). I stor grad besto arbeidet mitt i å veilede innvandrerkvinner og norske kvinner i utlendingsrettslige saker. Hovedandelen av sakene dreide seg om reglene rundt søknad og klage på vedtak om familieinnvandring. Slik har jeg fått førstehånds kjennskap til vedtak fattet av utlendingsmyndighetene. Sakene som relaterte seg til utlendingsloven¹ §9 og reglene om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap var interessante å jobbe med. Det er ingen tvil om at proformaekteskap ikke danner grunnlag for familieinnvandring. Til tross for at regelen ikke er angitt i lovverket direkte, fremstod det for meg som at risikoen for såkalte proformaekteskap har preget hvordan alle de øvrige vilkårene for denne type familieinnvandring er utformet, og at dette i stor grad påvirker hvilke hensyn det legges vekt på i saksbehandlingen. Dette er bakgrunnen til at jeg behandler reglene om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap generelt.

Temaet innbyr både til rettspolitiske og sosiologiske diskusjoner. Oppgaven skal imidlertid være en redegjørelse av hvordan proforma-regelen kommer til uttrykk og fungerer de lege lata. De lege ferenda-betraktninger vil holdes i periferien.

Det foreligger en annen spesialoppgave med tittelen: ”Proforma ekteskap - Hva er proforma, og hvordan fungerer reglene for å bekjempe dette fenomenet”.² Selv om denne omhandler en del av det samme som min oppgave, er innfallsvinkelen er likevel forskjellig.

¹ Lov om utlendingers adgang til Norge og deres opphold her av 10.juni 1988 nr. 48

² Andersen, ”Proforma Ekteskap”

Slik jeg ser det, er den andre oppgaven mer en gjennomgang av politiets praktiske arbeid for å avdekke proformaekteskap, og er vinklet opp mot det strafferettslige aspektet ved brudd på utlendingsloven. Min oppgave belyser i større utstrekning hvordan reglene om familieinnvandring på grunn av ekteskap fungerer generelt. Den er en redegjørelse av det rettslige grunnlaget for å avslå og tilbakekalle søknader med proforma som begrunnelse, og om hvilke forhold som er relevante i den konkrete proforma-vurderingen. Jeg utelukker likevel ikke at det kommer til å bli noe overlapp mellom oppgavene, noe som er uunngåelig når begge dreier seg om proformaekteskap.

1.2 Tendenser og aktualitet

Tall fra statistisk sentralbyrå (SSB) viser at internasjonaliseringen av samfunnet også påvirker norske borgeres valg av bosted og livspartnere.³ Stadig flere velger å reise ut i verden for å jobbe, feriere eller studere. Antall ekteskap som inngås mellom to personer der begge er uten innvandringsbakgrunn er synkende. Dette kan dels forklares i fremveksten av samlivsformen samboerskap. Motsatt viser tallene at ekteskap inngått mellom to personer der enten den ene eller begge har innvandringsbakgrunn er stigende. I 2004 hadde denne andelen steget til 31 % av alle ekteskapsinngåelser.

Siden det har blitt vanligere med utenlandske kjærester, er det en naturlig konsekvens at flere ekteskap inngås i denne sammenheng. Dette fordi ekteskapet ofte vil være veien oppholdstillatelse, noe som er nødvendig dersom partene skal kunne ha et samliv. I sammenheng med dette hører en stadig bekymringer i den offentlige debatt om at det inngås for mange proformaekteskap. ”Et ekteskap som er inngått hovedsaklig for å få oppholdstillatelse i Norge regnes som proforma”, har direktør i Utlendingsdirektoratet (UDI) uttalt.⁴

At temaet stadig er medieaktuelt, kan vitne om at proformaekteskap anses å stride mot en allmenn rettsoppfatning. Det er bred enighet om at proforma utgjør grovt brudd på

³ Daugstad s. 91 flg.

⁴ UDI, ”Arbeid mot proforma”

regelverket, og at det representerer et misbruk av systemet og den tillit folk flest har til den ekteskaplige institusjon.

Så lenge lovgiver oppstiller en adgang til å søke om familieinnvandring, kan en aldri gardere seg mot at enkelte vil bruke ekteskapet som middel for å skaffe oppholdstillatelse. Et eksempel på hvordan proformaekteskapet systematisk ble benyttet som et slikt middel, ble nylig kjent i media.⁵ UDI opplyste at de vurderte å avslå eller trekke tilbake opptil 100 søknader og allerede innvilgede oppholdstillatelser om familieinnvandring til tyrkiske borgere. Årsaken var at UDI, etter grundige undersøkelser og verifisering, fant at samtlige hadde inngått ekteskap med norske kvinner for å skaffe seg oppholdstillatelse. I undersøkelsen samarbeidet UDI med ambassaden i Ankara, og hentet inn informasjon lokalt fra Tyrkia. Det ble avdekket at en del av søkerne fra denne gruppen samtidig hadde ”familielignende forhold” i sitt hjemland. Flere var gift med tyrkiske kvinner etter religiøse, men ikke formelle skikker. De hadde latt være å registrere ekteskapet hos de tyrkiske myndighetene, slik at dette ikke skulle gå utover troverdigheten til ekteskapet i Norge. De fleste av tyrkerne søkte om skilsmisse med sine norske ektefeller kort tid etter at søknad om bosettingstillatelse ble innvilget. Deretter inngikk de nytt ekteskap med den tyrkiske partneren som hadde ventet i hjemlandet. Til slutt søkte disse kvinnene, og eventuelle felles barn, om familieinnvandring med de tyrkiske mennene som på dette tidspunkt befant seg i Norge, uavhengig av ”proforma-ektefellene”, ettersom de hadde fått innvilget bosettingstillatelse. UDI gav uttrykk for at slike tilfeller anses som grove brudd på utlendingsloven. Konsekvensen vil for de fleste bli at søknadene avslås eller at eventuelle oppholdstillatelser, bosettingstillatelser og statsborgerskap trekkes tilbake.

Innsatsen og ressurser for å fange opp tilfeller av proformaekteskap økes stadig. Dette har sammenheng med en instruks fra departementet hvor UDI ble bedt om å øke fokuset rundt proformaekteskap, samt å klarlegge praksisen på området.⁶ Fra januar 2007 til og med juli 2008 avsto UDI 240 saker under henvisning til proforma. Det forventes derfor at UDI

⁵ UDI, ”Oppholdstillatelser trekkes tilbake på grunn av proforma”

⁶ AI-2006-008

kommer til å avdekke langt flere slike ekteskap i tiden som kommer.⁷ En reell fare med en slik ”proforma-jakt” er at også ekteskap som har faktisk realitet også legges under lupen. Når det stilles spørsmålsteget ved troverdigheten av ens familieband og ekteskap, er det naturlig at det oppleves som ubehagelig for dem det gjelder. På den andre siden, så lenge proformaekteskap faktisk benyttes som middel for å omgå regelverket, og så lenge ”proforma-jakten” er et politisk satsingsområde, må forvaltningen nødvendigvis føre kontroll slik at systemet ikke misbrukes.

Et interessant funn i rapporten fra SSB er at ekteskap der en av partene har innvandringsbakgrunn, oppløses noe oftere enn ekteskap hvor ingen har innvandringsbakgrunn.⁸ Dette kan ha ulike årsaker, og det kan være nærliggende å se slike skilsmitter som en nødvendig avslutning på et proforma-arrangement. Antagelsen må da være at skilsmitteraten etter at ekteskapet har vart i tre til fire år vil være høyere enn ellers. Rapporten viser til spekulasjonene rundt dette, men avfeier at det skyldes proforma. Konklusjonen er at overhyppigheten av skilsmitter i slike ekteskap er jevn, uavhengig av ekteskapets varighet.⁹ Å leve sammen med noen som kommer fra en annen kultur og bakgrunn er en stor utfordring, og vil kunne tære på et forhold. Dessuten er det ikke lett for den som kommer fra et annet land å finne seg selv og sin plass i det norske samfunn, i tillegg til at myndighetene oppstiller strenge krav til blant annet økonomi og bolig for å la vedkommende oppholde seg i riket. Videre er det for mange en påkjenning å bli utsatt for streng kontroll fra myndighetene. En annen forklaring kan også være at slike ekteskap ikke har den samme muligheten til å teste ut forholdet før ekteskap inngås.

1.3 Problemstillingen

I denne redegjørelsen er det tre hovedproblemstillinger som gjør seg gjeldende.

1. Hvilke regler gjelder generelt for familieinnvandring på grunnlag av ekteskap, og hvordan kommer reglene om proformaekteskap til uttrykk gjennom disse?

⁷ UDI, ”Arbeid mot proforma”

⁸ Daugstad s.134.

⁹ Daugstad s. 139 flg.

2. Når er utlendingsmyndighetene berettiget til å gi avslag på eller tilbakekalle familieinnvandringstillatelser under henvisning til proforma?
3. Hvilke forhold er relevante å legge vekt på i vurderingen av hvorvidt et ekteskap er reelt eller ikke? Herunder skal det redegjøres for hvordan vurderingen av vilkåret skjer i praksis.

1.4 Avgrensning og presisering

Reglene om familieinnvandring omfatter en rekke ulike familiekonstellasjoner. Mitt fokus i forhold til familiebegrepet er på det klassiske ekteskapet mellom mann og kvinne. Ettersom proformaekteskapet i den forbindelse er et sentralt tema, vil samboerskap holdes utenfor. Proforma-betraktninger kan komme inn også her, men jeg har valgt å konsentrere oppgaven rundt det å benytte seg av de rettsvirkninger et ekteskap kan medføre. Oppholdstillatelser gitt med sikte på ekteskap (forlovelsesvisum) holdes også utenfor. Linken til proformaekteskap vil på dette tidspunktet eventuelt kun være på planleggingsstadiet. Videre vil jeg i hovedsak konsentrere meg om de tilfeller der formålet med søknaden er å etablere et ekteskaplig samliv. Ekteskapet vil som regel være inngått relativt kort tid før det søkes om familieinnvandring. Teoretisk sett vil det kunne tenkes at ekteskap som allerede er etablerte, også kan ha skjedd som ledd i en systematisk omgåelsesprosess. Men denne situasjon er ikke like praktisk. Av hensyn til oppgavens omfang, holdes familieinnvandring med ektefeller som har barn fra tidligere forhold også utenfor. Heller ikke vil ekteskap og registrerte partnerskap mellom to av samme kjønn omtales. Det er lett å tenke at proforma også kan forekomme i slike forhold, men siden vilkårene for denne gruppen er de samme som for tradisjonelle ekteskap, vil jeg ikke trekke dette med i det videre.¹⁰

Både situasjonen ved første gangs søknad, og situasjoner rundt søknad om fornyet oppholdstillatelse vil bli lagt til grunn i redegjørelsen. Det presiseres at proforma-regelen i forhold til utl. §9 ikke bare kommer til anvendelse i forbindelse med avslag i selve søknadsprosessen. Også når utlendingsmyndighetene ellers finner grunn til å fatte mistanke om misbruk av utlendingslovens system, vil reglene komme til anvendelse uavhengig av

¹⁰ Jfr. utf. §23(1)a siste setning

søknad. Dette er tilbakekall, og er allerede illustrert ved eksempelet om de tyrkiske proformaekteskapene.

Enkelte begreper jeg vil benytte meg av i det følgende, krever en viss definering. Dette gjelder blant annet ordet ”utlending”. I henhold til legaldefinisjonen i utl. §48, er en utlending ”enhver person som ikke er norsk statsborger”. Siden begge ektefellene kan være utlendinger vil ”søker” benyttes i stedet når dette er nødvendig for å skille tydelig mellom den som søker om opphold på grunnlag av familieinnvandring og den som allerede er bosatt i Norge. Om den sistnevnte kan både begrepet ”referanseperson” og ”herboende” anvendes. Begge gir i det vesentlige uttrykk for det samme. §39 i den nye utlendingsloven definerer referansepersonen slik: ”... den personen som søkeren ønsker å bli gjenforent med eller å etablere familieliv med.” Jeg kommer stort sett til å benytte meg av ”herboende” for å understreke klart hvilken av ektefellene jeg mener.

Det understrekes også at jeg kommer til å skrive om de ekteskap som inngås med en borger fra et såkalt ”tredjeborgerland”, det vil si utlendinger som kommer fra et område utenfor Schengen- og EØS-området. Dette fordi det for disse gjelder særskilte regler, og det vil være for omfattende å trekke disse med i oppgaven.

Når jeg benytter begrepet ”bosatt” refererer jeg til det at vedkommende allerede har bodd i Norge i over tre år, og som har fått innvilget bosettingstillatelse. Dette er lovens uttrykk for det som normalt omtales som ”permanent oppholdstillatelse”.

Når en utlending får innvilget en søknad om familieinnvandring, gir dette rett til både oppholds- og arbeidstillatelse. Dersom jeg bruker uttrykket ”opphold” eller ”oppholdstillatelse”, gjøres dette ut fra forkortningshensyn og hensikten er at begrepene skal dekke begge tillatelsene.

De strafferettslige aspektene for brudd på utlendingslovens bestemmelser vil berøres i liten grad.¹¹

¹¹ Andersen, s. 28 flg.

2 Hva er familieinnvandring?

Begrepet kan defineres slik: ”Familieinnvandring vil si at en person i utlandet får oppholds- eller arbeidstillatelse på grunnlag av sin familietilknytning til en person som er bosatt eller som skal bosette seg i Norge.”¹²

Familieinnvandring reguleres av utl. §9, jfr. utf. §§22-25, og begrunnes i et ønske om å verne om familielivet.

Uttrykket ”familieinnvandring” har erstattet det tidligere uttrykket ”familiegjenforening”, og omfatter både tilfeller av familiegjenforening og familieetablering.¹³ Derfor bør det sondres mellom disse to uttrykkene. Den situasjon hvor en utlending søker om familieinnvandring for å få være sammen med familie han allerede har, kalles familiegjenforening. Når en utlending nylig har giftet seg med en som er bosatt i riket eller har tillatelse som senere danner grunnlag for bosetting, og deretter søker om å få komme til Norge for å etablere et reelt samliv, snakker vi om familieetablering. Det er naturlig å legge hovedfokuset på den sistnevnte situasjon, fordi det er der det lettest oppstår tvil om hvorvidt ekteskapet er reelt. Når en familie allerede er etablert, det vil si når ektefellene allerede har hatt et ekteskaplig samliv forut for søknaden, skal det en del til før det stilles spørsmålstegn til hvorvidt dette har skjedd med det formål å oppnå oppholdstillatelse i Norge. Særlig gjelder dette dersom partene fra tidligere også har barn sammen. Skillet er for øvrig drøftet i forarbeidene til den nye utlendingsloven.¹⁴

¹² UNE, ”Familieinnvandring”

¹³ Ot.prp.nr.75 (2006-07) s.178 flg.

¹⁴ NOU 2004-20 (2.1.4)

3 Utgangspunkter om proforma

3.1 Hva betyr proforma?

Uttrykket stammer fra latin og betyr ”for formens skyld”. Det anvendes der en disposisjon skal ha et formelt, men ikke reelt innhold.¹⁵ Innholdet varierer med rettsområde.

I teorien¹⁶ har ”proforma” blitt definert slik: ”At et utsagn er avgitt, eller en avtale er inngått proforma, betyr etter hevdvunnen juridisk språkbruk at det er på det rene mellom avgiver og adressat at utsagnet eller avtalen ikke skal ha virkning etter sitt innhold.” En annen måte å uttrykke det på er å si at disposisjonen er inngått ”på skrømt”, slik det uttrykkes i avtalelovens §34. Dette gir uttrykk for at en rettstilstand har blitt simulert. Utad foretas en rettslig disposisjon etter de formkrav som gjelder. For den som foretar seg disposisjonen, er det likevel klart at den ikke skal ha virkning etter sitt innhold. Den formelle rettsstillingen man utad fremstår å ha, er inngått med formål om å oppnå noe annet.

Dersom noen hevder at en disposisjon er inngått proforma, må det påvises en hensikt hos dem som har utført disposisjonen. Å ha en hensikt vil si at en foretar ulike handlinger med et ønske om å oppnå et bestemt resultat.¹⁷ Hvorvidt resultatet er oppnådd eller ikke, vil ikke være avgjørende for å begrunne en disposisjons urettmessighet. Har en disposisjon blitt inngått med hovedformål om å utnytte dette som et virkemiddel for å oppnå et annet resultat, er det selve omgåelsen norsk rett ikke aksepterer.

I forhold til familieinnvandring relaterer proforma seg til den situasjon at en utlending inngår ekteskap med en som er bosatt i Norge i den hensikt at ekteskapet vil sikre vedkommende oppholdstillatelse. Det er dette som menes med ”proformaekteskap” når uttrykket benyttes i denne redegjørelsen. Å inngå ekteskap med noen er nemlig en måte å oppnå en rekke rettsvirkninger en ikke ellers kunne tatt til sin fordel.

¹⁵ Gisle s. 229

¹⁶ Bull, henvist til Tore Sandvik TfR 1967 s.48 flg.

¹⁷ Jusleksikon s. 124.

Proforma-definisjonen overfor er spesielt myntet til privatrettslige disposisjoner mellom to parter som er inneforstått med at den skal være proforma. I forhold til proformaekteskapet som grunnlag for familieinnvandring, er det likevel nok at den som søker om tillatelse til å oppholde seg i Norge går inn i ekteskapet av proformahensyn. Det hender nemlig at herboende lures inn i et slikt ekteskap i troen på kjærlighet. UDI legger likevel til grunn at slike ekteskap heller ikke danner grunnlag for familieinnvandring, fordi utlendingen ikke kommer til Norge for å stifte familie, men for å sikre seg opphold.¹⁸

Proformaekteskap er imidlertid noe annet enn arrangerte ekteskap og tvangsekteskap. I arrangerte ekteskap har partene en intensjon om å leve sammen som ektefeller. Tvangsekteskap er ekteskap som inngås mot partenes vilje. Et proforma ekteskap inngås frivillig. Det kan være arrangert, men det som skiller et slikt ekteskap fra andre ekteskap er at partene har til hensikt å dra fordel av de rettigheter en får i kraft av å være gift, og at de avslutter ekteskapet når ekteskapet ikke lenger er nødvendig for disse rettighetene.

3.2 Sedvanerettslige proforma-betraktninger

Forarbeidene til den nye utlendingsloven viser til at det rettslige grunnlaget for å avslå eller kalle tilbake familieinnvandringstillatelser på grunn av proformaekteskap, må bero på sedvanerettslige proforma-betraktninger.¹⁹ Derfor vil jeg først redegjøre for noen generelle trekk ved rettsstilstanden i forhold til dette. Likevel understrekes det rettslige grunnlaget for proforma-regelen, som vi skal gjennom i det følgende, beror på mer enn sedvane. Som vi skal se er det lagt til grunn i lovens forarbeider at loven ikke skal verne om slike ekteskap. Dessuten ligger proforma-hensyn som en forutsetning bak en lang rekke av de øvrige bestemmelsene i forhold til familieinnvandring.

I norsk rett er det et gjennomgående prinsipp at det er de reelle forhold som skal legges til grunn ved vurderingen av den enkeltes rettsposisjon, og at det er disse det skal stiftes rettsvirkninger ut i fra.²⁰ Hvorvidt en har skapt et ytre skinn av rett, slik at det

¹⁸ UDI, Åpen dag, foredrag

¹⁹ Ot.prp.nr 75 (2006-07) punkt 9.6.2.1

²⁰ Rt-1990-206

tilsynelatende ser ut til at man er legitimert til å benytte seg av rettigheter posisjonen medfører, skal være uten betydning. Dette forutsetter at det er mulig å bevise at rettsforholdet kun er en ”skinnrett”. Begrunnelsen for at man ikke ønsker å gi slike proforma-disposisjoner virkning etter sitt innhold, bygger på omgåelseshensyn.

Presumpsjonen skal være at disposisjoner er reelle. Har noen mistanke om at noen har inngått en disposisjon proforma, er det vedkommende som må godtgjøre at dette er tilfelle. Når det gjelder proforma-disposisjoner generelt, har Høyesterett gjennom tidene oppstilt et strengt krav til bevis.²¹ Dette henger sammen med at den som hevder noe har skjedd proforma, samtidig presumerer et sterkt klanderverdig forhold.

I teorien har det vært diskutert hvorvidt det bør legges en legges objektiv eller en subjektiv bevisvurdering til grunn når en skal ta stilling til spørsmålet om det foreligger proforma i det enkelte tilfelle. Høyesterett har imidlertid lagt seg på den subjektive linjen, og leter etter hva partene konkret har ment.²²

Den som hevder at det foreligger proforma, må lete etter vilje og hensikt hos den annen til å omgå loven. Å påvise hensikter hos andre er ikke enkelt. Til sammenligning nevner jeg strafferettens kvalifiserte form for forsett; de forbrytelser der det er hensikten med den straffbare handlingen som gjør den straffverdig. Dette dreier seg om såkalte subjektive gjerningsvilkår. En bevisføring for noe slikt byr ofte på utfordringer for påtalemyndigheten. Dersom noen eksempelvis ved bruk av vold eller trusler, bemektiger seg en gjenstand i vinnings hensikt, foreligger ran etter strl. §267. Mangler gjerningspersonen denne hensikten, vil handlingen likevel ikke falle inn under straffebudet. På samme måte blir det med proforma. Kan ingen omgåelseshensikt med den særskilte disposisjonen påvises, kan en heller ikke hevde at disposisjonen er benyttet som et middel for å oppnå noe annet.

Når en skal lete etter hva partene subjektivt må ha ment i forhold til den konkrete disposisjonen, er det ofte nødvendig å ta utgangspunkt i objektive momenter. Eksempelvis

²¹ Bl.a. Rt-1930-805, henvist fra Bull s. 77

²² Bull s.78 med henvisning til en lang rekke rettspraksis. Bl.a. Rt-1928-1091, Rt-1937.765, Rt-1946-1326, Rt-1948-523, Rt-1956-913, Rt-1957-290, Rt-1966-961.

kan det vurderes om det synes å foreligge en omgåelseshensikt, og videre hva som kan tenkes å være motivet for dette.²³

Dersom proforma først er avdekket, vil rettstilstanden være enkel å fastsette. Disposisjonen anses ugyldig.²⁴ Begrunnelsen for proforma-disposisjoner er uten betydning. Både den situasjon at en inngår ekteskap med noen for å hjelpe noen til innvilgelse av adopsjon, eller at en ønsker å sikre noen en bedre fremtid i Norge ved å søke om familieinnvandring, kan for så vidt begrunnes i velmenende hensikter. Men selv om formålet er aldri så hederlig, vil disposisjonen ikke anses som bindende.²⁵

4 Utlendingsmyndighetenes organisering?²⁶

For å forstå hvordan utlendingsmyndighetene arbeider med slike saker i praksis, er det nødvendig med en viss oversikt over forvaltningsstrukturen.

Utl. §5 angir rammen for utlendingsmyndighetenes organisasjon. Stortinget er landets øverste myndighetsorgan når det gjelder innvandringspolitikk, og fastsetter rammene for innvandring ved lov. De øvrige organene som har myndighet til å fatte særskilte vedtak er politiet og utenriksstasjonene, UDI og Utlendingsnemnda (UNE).

I familieinnvandringssaker fungerer politiet og utenriksstasjonene som saksforberedende organer, men UDI er den ordinære førsteinstans. UDI-direktøren²⁷ uttrykker organets rolle slik: ”UDI skal tilrettelegge for lovlig innvandring til Norge. Samtidig skal vi forhindre misbruk av regler for å få oppholdstillatelse i Norge.” I henhold til utl. §38(1) har departementet instruksmyndighet over UDI. Dette innebærer at organet må rette seg etter politiske skifter når dette pålegges. Instruksjonsmyndigheten gjelder ikke i enkeltvedtak,

²³ Bull s.78 flg.

²⁴ Dette følger av fast rettspraksis, se. Bull. s.77.

²⁵ Bull s. 72

²⁶ Se Ot.prp.nr. 75 (2006-07) s. 295 flg. for utfyllende forklaring.

²⁷ UDI, Liv Børresen i ”Arbeid mot Proforma”

men for de mer generelle linjene for saksbehandlingen, og for hvilke saksområder som må prioriteres.

Vedtak fra UDI påklages til UNE. I følge utl.§38a, jfr.§38(2) og (4) er UNE øverste klageinstans i familieinnvandringssaker, og er et uavhengig og frittstående domstolsliknende forvaltningsorgan som ikke er underlagt departementets instruksjonsmyndighet, jfr. utl. §38a(1).

Selv om vedtakene om familieinnvandring fattes av UDI og UNE, har politiet en viktig rolle i det konkrete arbeidet, se utl. kap. 4. For det første har de ansvar for grensekontroll og kontroll av utlendinger som befinner seg i riket. Dessuten iverksetter politiet vedtak fra UDI og UNE. Videre er det politiet som har adgang til å gjennomføre tvangsmidler og straffeforfølge dersom det forekommer brudd på utlendingsloven, jfr. §47. I tillegg er det de foretar intervjuer og bostedskontroll for å underbygge søknaders troverdighet, og for å kontrollere at allerede innvilgede tillatelser er gitt på rett grunnlag.

5 Regelverket

5.1 Suverenitetsprinsippet

Den norske stat kan, i kraft av folkerettens suverenitetsprinsipp, som utgangspunkt bestemme hvilken rett landets borgere må følge. Dette innebærer at staten selv kan fastsette i hvilken grad utlendinger skal tillates på norsk territorium. Tidligere var dette tilstrekkelig til å innvilge eller avslå oppholdstillatelse til utlendinger. I dag har vi forpliktet oss til ulike menneskerettighetskonvensjoner som gjør et innhugg i den statlige suverenitet ved å stille krav til de lover Stortinget vedtar.²⁸

²⁸ Bunæs/Kvinge/Vandvik s. 127.

Blant annet gjelder dette våre forpliktelser etter EMK²⁹. Denne er inkorporert til norsk lov ved menneskerettsloven §2³⁰. Mer om dette følger under punkt 5.2.5.

5.2 Utlendingsloven og utlendingsforskriften

5.2.1 Utgangspunkt

Våre folkerettslige forpliktelser på dette området, er i stor grad ivaretatt ved utlendingsloven. I lovens første bestemmelse slås fast at loven regulerer utlendingers adgang til riket og deres opphold her, jfr. §1. I denne loven fastsettes de prinsipielle rammene for regelverket. I følge utl. §5 kan loven utfylles ved forskriftsbestemmelser.³¹ Kongen har fullmakt til å utforme slike, jfr. utl.§5(2). I realiteten er denne fullmakten delegert til departementet, for tiden Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), jfr. §5(3). Utlendingsloven er derfor i stor grad en fullmaktslov til departementet som kan detaljstyre innvandringen ytterligere. Den forskriften det i hovedsak vises til gjennom utlendingsloven er den såkalte utlendingsforskriften (utf.).

Alle utlendinger må ha tillatelse for å arbeide og/eller oppholde seg i Norge, jfr. utl. §6(1) og (2). Det fins imidlertid enkelte unntak fra kravet. For det første gjelder dette for nordiske statsborgere, utl. § 6(3), jf. utf. §8(1). For utlendinger omfattet av EØS-avtalen eller EFTA-konvensjonen, gjelder som nevnt særskilte regler som ikke vil bli behandlet ytterligere. Dette gjelder blant annet også utlendinger tilknyttet diplomatiske eller konsulære stasjoner og ansatte i mellomstatlige organisasjoner, jfr. utl. §6(3).

Utlendinger har et rettskrav på opphold i Norge som utlendingsmyndighetene er forpliktet til å respektere, under forutsetning av at lovens vilkår er oppfylt. Ordningen kalles ”tillatelsessystemet” og er med på å begrense vilkårlighet og forutberegnelighet for hvem som får adgang til riket.

I og med at loven gir konkrete rettigheter til de som faller inn under vilkårene, vil det kunne være fristende, for de som faller utenfor, å jukse seg til en slik rettighet ved

²⁹ Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon (1950)

³⁰ Lov nr. 30 av 21.mai 1999 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett

³¹ Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her, kgl.res 21.12.1990

eksempelvis å inngå ekteskap. Derfor er det viktig at lovens system legger inn visse hindringer som vanskeliggjør at dette skal kunne skje. Av denne grunn er det nødvendig å se på regelverket i vid forstand, da hele regelverket kan sies å være et styringsmiddel mot slik utnytting av systemet.

5.2.2 Lovens formål og reelle hensyn

Når saksbehandlerne skal vurdere om familieinnvandring skal innvilges, er det viktig at de tar lovens formål i betraktning. Utl. §2 definerer hovedformålene med loven.

Loven skal for det første ”gi grunnlag for kontroll med inn- og utreise og med utlendingers opphold i riket i samsvar med norsk innvandringspolitikk”, jfr. §2(1). I forarbeidene fremgår det også tydelig at innvandringen til Norge skal være begrenset og regulert.³² Bestemmelsen gir likevel ingen generell adgang til å øve kontroll med utlendinger, men danner bakgrunn for tolkningen av de øvrige bestemmelsene i utlendingsloven.

Lovens andre hovedformål fremgår av §2(2) som stadfester at loven skal gi grunnlag for å sikre utlendingers rettssikkerhet mens de er i landet, ved inn- og utreise og mens vedkommende søker om tillatelse.

Det tredje overordnede formål, jfr. utl. §2(3) er at loven skal gi vern mot forfølgelse. I hovedsak relaterer dette seg til asylsaker, og vil ikke bli redegjort for nærmere her.

Siden loven er bygget opp etter det såkalte ”tillatelsessystemet”, vil formålet om å sikre den enkeltes utlendings rettssikkerhet, ofte kunne komme i konflikt med kontrollformålet. Myndighetene er instruert til å begrense innvandringen og føre effektiv kontroll med alle som skal inn i riket, samtidig som de plikter å slippe inn alle utlendinger som har et rettskrav etter loven. De konkrete vurderingene bygger derfor ofte på en avveining mellom behovet for den enkelte til å få innvilget tillatelse, og behovet for en samfunnskontroll av innvandringen.

Det er hevdet at en liberal familieinnvandringspolitikk vil kunne føre til en økende asylsøkerstrøm. Dette antas fordi asylsøkerne da i ettertid lettere kan søke om å få resten av

³² Ot.prp. nr. 46 (1986-87) s. 44

familien til Norge, så lenge et av familiemedlemmene har fått innvilget oppholdstillatelse.³³ Norge vil ikke ha kapasitet til å ta imot så mange om gangen, og dette er en av grunnene til at regelverket må være strengt. Samtidig er utgangspunktet at den enkelte står fritt til å velge sin ektefelle, og man har krav på respekt for familie- og privatliv, noe staten har plikt til å respektere som følge av våre internasjonale forpliktelser.^{34 35} Se mer om dette i punkt 5.2.4.

Hensynet til legalitetsprinsippet gjør seg sterkt gjeldene i familieinnvandringsaker. Vedtak kan oppleves inngripende for både søker, og ikke minst for det familiemedlemmet det søkes på grunnlag av. Utlendinger er en utsatt gruppe da de ofte mangler kjennskap til hvordan det norske forvaltningssystemet fungerer, og fordi de ofte er ikke kjent med det norske språk. Derfor er det vesentlig å sikre likhet og forhindre vilkårlig saksbehandling.³⁶ Forvaltningen holdes i slike saker under oppsyn både av media og interesseorganisasjoner. Ikke sjelden utsettes utlendingsmyndighetene for kritikk, både for at utlendingene i enkeltsaker diskrimineres, at innvandringspolitikken er for streng, og for at det tas mer hensyn til innvandringskontrollen enn til den enkelte utlendingens rettssikkerhet.

5.2.3 Forholdet til den nye utlendingsloven og dens forarbeider

15. mai 2008 ble den loven som skal erstatte utlendingsloven fra 1988 vedtatt. Loven har i skrivende stund ikke trådt i kraft.³⁷ Redegjørelsen som følger vil derfor bli foretatt ut fra gjeldende rett.

Det uttrykkes dessuten i forarbeidene at lovforslaget på området for familieinnvandring ikke er ment å innebære noen vesentlig realitetsforskjell fra dagens lovgivning. Forskjellen er at flere detaljer vil bli positivt angitt i loven, noe som vil føre til bedre oversikt over det gjeldende regelverket.³⁸ Et eksempel på dette er bestemmelsen i den nye lovens §40(4).

³³ Ot.prp.nr.75(2006-07) s.184

³⁴ Cordes s.231

³⁵ EMK art.12

³⁶ Bunæs/Kvinge/Vandvik s.128.

³⁷ Antatt ikraftsetting fra 01.01.09.

³⁸ NOU 2004-20 punkt 2.2.6.2

Denne lyder som følger: ”Oppholdstillatelse kan nektes dersom det fremstår som mest sannsynlig at det hovedsakelige formålet med inngåelsen av ekteskapet har vært å etablere et grunnlag for opphold i riket for søkeren.”. Siden bestemmelsen vil være en kodifisering av gjeldende rett, må proforma-vurderingen følgelig skje på samme måte som i dag.

I redegjørelsen vil det imidlertid henvises til den nye lovens forarbeider, særlig ot.prp.nr 75 (2006-07). Her oppsummeres rettstilstanden slik den er antatt å være i dag, sett i lys av gjeldene praksis. Disse punktene kan kalles etterarbeider til utlendingsloven av 1988, og er relevante for tolkningen av dagens bestemmelser.

5.2.4 Forholdet til forvaltningsloven

Forvaltningslovens saksbehandlingsregler gjelder i den utstrekning annet ikke følger av utlendingslovens bestemmelser, jfr. utl. §32

5.2.5 Forholdet til internasjonal rett

Utlendingslovens §4 fastsetter at loven skal anvendes slik at den samsvarer med de internasjonale regler Norge er bundet til å følge. Regelen gir grunnlag for å foreta harmoniserende tolkninger av utlendingslovens bestemmelser dersom det skulle oppstå konflikt mellom nasjonale og internasjonale regler.

Av særlig betydning for tolkningen av utlendingsloven §9 er EMK art. 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv. EMK er gjennom menneskerettsloven §2 inkorporert som formell lov. Spesielt skal EMK art. 8 beskytte mot adskillelse av familier, i denne sammenheng ekteskap, som allerede eksisterer.

Utgangspunktet er at lovgiver ikke skal gjøre inngrep i retten til respekt for familielivet. Retten til familieliv har likevel ikke et absolutt vern.³⁹ I forarbeidene til den nye utlendingsloven påpekes det at det ikke eksisterer noen ”universell rett til familieinnvandring, og enda mindre en generell rett til å innvandre til et annet land”.⁴⁰

³⁹ Bunæs/Kvinge/Vandvik s.152

⁴⁰ NOU 2004:20 punkt 8.3.1

Lovgiver har adgang til å gjøre visse inngrep som ikke nødvendigvis vil innebære at bestemmelsen krenkes.

Grensen for hva som lovlig kan foretas, er angitt i art. 8(2). Det følger at inngrep må godtas dersom lovgiver begrunner dette i et legitimt formål, og at dette har et rettslig grunnlag som er tilstrekkelig klart. Dessuten må inngrepet kunne anses som ”nødvendig i et demokratisk samfunn”. I forarbeidene til den nye utlendingsloven, konkluderes det med at stater kan regulere innvandringen dersom de ønsker det, så lenge det er i tråd med samfunnets interesser. Som legitime formål aksepteres fra EMD⁴¹ begrunnelser som at dette fremmer samfunnets velferd og økonomi. Den norske utlendingslovgivningens regulering av familieinnvandring er antatt å tilfredsstille kravet til rettslig grunnlag. Når det gjelder det siste vilkåret om at inngrepet må ”være nødvendig i et demokratisk samfunn”, anses dette som oppfylt dersom myndighetene benytter seg av allment aksepterte virkemidler for å oppnå det legitime formålet. Så lenge inngrepet i retten til familieinnvandring vurderes ut i fra forholdsmessighetsprinsipp hvor inngrepets nødvendighet avveies opp mot hensynet for den enkeltes behov for opphold, anses vilkåret å tilfredsstille EMKs krav.⁴² Det må altså være en viss proporsjonalitet mellom mål og middel.

EU-retten påvirker også stadig norsk lovgivning. I et av direktivene ⁴³ fastsettes minstestandarder for hvilke rettighetsbestemmelser medlemsstatenes nasjonale lovgivning til enhver tid må følge i situasjoner hvor både søker og referansepersonen er tredjelandsborgere. Direktivet er ikke bindende for Norge. I forarbeidene til den nye utlendingsloven understrekes likevel at direktivet vil ha sentral betydning, og begrunnes ut fra et harmoniseringsperspektiv. I forhold til familieinnvandring lyder direktivet slik at oppholdstillatelse ikke skal gis hvis ”it is shown that the marriage [...] was contracted for the sole purpose of enabling the person concerned to enter or reside in a member State.” Ved at ordlyden er “the sole purpose” anvendes, må det være klart at det er bare de helt klare proforma-tilfellene som rammes.

⁴¹ Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg

⁴² Ot.prp.nr 75 (2006-07) s. 181 med henvisning til EMD

⁴³ 2003/86 EC av 22.09.03

5.3 Praksis

Siden proforma-regelen ikke er lovfestet direkte, vil rettspraksis på område ha særlig betydning. Det foreligger imidlertid ikke så mange slike dommer, da de aller fleste saker avgjøres i forvaltningen.

For å få et klart bilde av hvordan en vurdering av ekteskapets realitet går for seg, er det derfor nødvendig å studere de ulike forvaltningsorganenes praksis på området. Forvaltningspraksis er den praksis som forvaltningsorganer følger i sin tolkning og utfylling av lover og forskrifter når de fatter sine vedtak. Rettskildemessig har slik praksis normalt sett liten verdi, men den vil kunne være relevant som rettskildefaktor på rettsområder hvor en ellers må basere seg på ulovfestet rett og sedvanerettslige betraktninger.⁴⁴

6 Utlendingslovens regler om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap

6.1 Generelt

I dette kapittelet skal jeg lage en oversikt over hvilke regler som gjelder når en utlending skal søke om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap. Samtidig ønsker jeg å vise hvordan regelverket som helhet er med på å vanskeliggjøre utnyttelse ved proformaekteskap.

Som nevnt er utlendingsloven en rettighetslov. I utl. §9 kommer dette til uttrykkes retten til familieinnvandring slik; når lovens øvrige vilkår er oppfylt har utlendingen "...etter søknad rett til arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse..."

For å få innvilget familieinnvandring på grunnlag av ekteskap er det vanlig å si at tre hovedforutsetninger må være oppfylt: det må foreligge et formelt gyldig ekteskap, partene må bo sammen og ekteskapet må være reelt. Dette er hovedvilkårene, og det rettslige grunnlaget for disse vilkårene vil fremkomme i det følgende. For å ha et slikt rettskrav

⁴⁴ Gisle s.102

forutsettes det også at begge parter er over 18 år, og at det ikke foreligger omstendigheter som gir grunn til å nekte utlendingen adgang og opphold i riket, jfr. utl. §8(1)nr.3.

Det understrekes at det er ”muligheten for å utøve et familieliv” som søkes beskyttet med å oppstille en adgang til familieinnvandring, jfr. lovens forarbeider.⁴⁵

I forarbeidene til den nye utlendingsloven⁴⁶ påpekes det, under avsnitt om gjeldende rett, at det av bevismessige hensyn ofte vil være enklere å påberope at ektefellene har begått konkrete lovbrudd i stedet for å konstatere at ekteskapet er proforma. Dette gjelder særlig vilkåret om at ektefellene må bo sammen. Lovgivningsteknisk er det lettere, og mer effektivt, å utøve kontroll på denne måten. Utlendingsmyndighetene kan på denne måten innvilge søknader om oppholdstillatelse, selv om saksbehandleren har en ”magefølelse” om at noe ikke går rett for seg. I stedet sendes politiet på bostedskontroll for å sjekke ut forholdet etter at utlendingen har kommet til landet. Som vi skal se i det følgende, er det dessuten er det enklere å stadfeste brudd på konkrete bestemmelser, som eksempelvis bokravet og underholdskravet, enn det er å foreta en helhetsvurdering av hvorvidt et ekteskap har realitet eller ikke.

6.2 Familiebegrepet

Det er kun nær familie om omfattes av retten til familieinnvandring etter utl. §9. Hva som anses som ”familie” er nærmere regulert i utf. §23a, og her fremkommer at ektefeller faller inn under rettighetsbestemmelsen.

EMK art. 12 stadfester at man som utgangspunkt kan gifte seg med den man vil. Bestemmelsen forutsetter at ekteskapet inngås i samsvar med de nasjonale regler som gjelder for ekteskapsinngåelse. Når dette er tilfelle har den norske stat plikt til å respektere valg av ektefelle.⁴⁷ Det understrekes at retten til valg av ektefelle etter eget ønske ikke er det samme som rett til familieliv og rett til å bo i samme land. Øvrige vilkår må derfor være oppfylt.

⁴⁵ Ot.prp.nr.46 (1986-87)s.61

⁴⁶ Ot.prp.nr.75(2006-07) s.186

⁴⁷ Cordes/Stenseng, s.231

6.3 Formelt ekteskap

6.3.1 Gyldig ekteskap

Familieinnvandringstillatelser på grunnlag av ekteskap, jfr. utl. §9 og utf. §23, forutsetter at ekteskapet er formelt gyldig inngått.⁴⁸ Selv om ordlyden ikke uttrykker dette eksplisitt, er det naturlig å tolke bestemmelsen slik. Et ekteskap har ikke rettsvirkninger med mindre det er gyldig inngått, og det er dette som er lagt til grunn i lovens forarbeider.

Spørsmålet om ekteskapets gyldighet kommer sjelden på spissen i de klassiske proforma-tilfellene. Det kan ha en sammenheng med at de som bevisst planlegger og inngår proformaekteskap for å skaffe den ene parten oppholdstillatelse, som regel sørger for at det formelle tilsynelatende er i orden.⁴⁹

Utgangspunktet er at nasjonale eller vestlige ekteskapsnormer legges til grunn når det skal stadfestes hvorvidt et ekteskap er gyldig. Dersom ekteskapet skal inngås i Norge, må de formelle reglene i ekteskapsloven være oppfylt. Så lenge ekteskapet er inngått etter de formkrav ekteskapsloven oppstiller,⁵⁰ må ekteskapet respekteres. Kort innebærer dette at dersom partene har oppnådd gifteferdig alder, inngått ekteskapet frivillig med personlig oppmøte for en godkjent vigsler og to vitner, ikke gifter seg med nær slektning og at man ikke er gift med andre samtidig, vil ekteskapet som utgangspunkt være gyldig. Dersom en av partene er utenlandsk statsborger, og ekteskapet skal inngås i Norge, forutsettes det at denne har lovlig opphold.

Myndighetene er imidlertid åpne for at ekteskapsinstitusjonen er underlagt betydelige kulturelle og religiøse forskjeller når det gjelder de formelle kravene. Det fins en klar begrensning; et ekteskap kan ikke danne grunnlag for familieinnvandring dersom ekteskapsinngåelsen må anses å stride mot "ordre public". Dette innebærer at

⁴⁸ NOU 2004-20 punkt 2.2.6.2

⁴⁹ UNEs praksisbase.

⁵⁰ Ekteskapsloven §§1-5a, § 11

ekteskapsinngåelsen anses å stride mot den alminnelige rettsfølelse. Typiske eksempel på dette er tvangsekteskap, polygami, og også ekteskap inngått via stedfortredere.^{51 52 53}

6.3.2 Krav til dokumentasjon

Ikke sjelden forekommer det at søkere ikke klargjør sin identitet eller siviltilstand tilstrekkelig,⁵⁴ noe som er en nødvendig betingelse for å få innvilget søknad om familieinnvandring. Dette bygger på hensynet til bevis og troverdighet. Problemer skyldes blant annet at søkerne ikke har dokumenter som bekrefter identitet fordi de ankom Norge på grunnlag av asyl. UNE opplyser at spørsmålet om formelt gyldig ekteskap også kan komme på spissen fordi det i enkelte land er svært vanskelig å fremskaffe dokumenter som gir tilstrekkelig notoritet til å dokumentere eller sannsynliggjøre at ekteskapet er gyldig inngått. Typiske land hvor dette er tilfelle er blant annet Irak, Afghanistan og Somalia. Når ekteskapet ikke kan dokumenteres formelt sett, er vi over i en bevisvurdering av hvorvidt ekteskapet likevel må anses å ha faktisk realitet. Denne vurderingen kommer jeg tilbake til senere.

6.4 Underholdskravet⁵⁵

Utl. §9, jfr. utf.§22(2) setter som vilkår at underhold som utgangspunkt må være sikret for at familieinnvandringstillatelse skal innvilges. Vilkåret er nærmere regulert i utf. §25.

Underholdskravet innebærer at den som søker om familieinnvandring som hovedregel må dokumentere at vedkommende er forsørget hele den perioden søknaden gjelder for, jfr. utf. §§ 25(1) og 33. For tiden er underholdskravet fastsatt til en minstestandard som tilsvarer lønnstrinn 8.^{56 57}

⁵¹ Bunæs/Kvinge/Vandvik s.154

⁵² Thue s.188 flg.

⁵³ Cordes s.155 flg.

⁵⁴ UNEs årsrapport 07. S 35

⁵⁵ RS 2008-028

⁵⁶ Statens lønnsregulativ per 21.07.08. Lønnstrinn 8 utgjør i dag kr. 215 200.

⁵⁷ AI 08/48 Instruks om økning av kravet til sikret underhold

Formålet er blant annet å sikre at utlendingen ikke blir avhengig av sosiale tjenester. Dessuten har reglene spesielt til hensikt å motvirke tvangsekteskap. Det antas at reglene beskytter unge mennesker mot å tvangsgiftes. En regner da med at et slikt økonomisk krav tilsier at ektefellene har nådd en viss alder, og da også vil være uavhengige av familien. I tillegg kan det hevdes at kravet i realiteten også fungerer som et styringsmiddel for å vanskeliggjøre proformaekteskap. Når en slik inntekt må dokumenteres, vil enkelte grupper falle utenfor. Det er hevdet at de med lavere inntekt enn underholdskravet kan antas å være mer tilbøyelige til å inngå proformaekteskap for pengenes skyld.⁵⁸ Dokumentasjon av inntekt krever også mer planlegging, og vil kunne forhindre enkelte proformaekteskap som inngås på impuls. De som ikke klarer å oppfylle underholdskravet, må spare opp midler over tid, og må vente med å søke til kravet er oppfylt. Dette gjør man muligens ikke like lett dersom det er for en man ikke kjenner, og ikke har til hensikt å planlegge en framtid sammen med i et reelt forhold.

Etter utf. §25(2) må underholdskravet oppfylles enten av søker, herboende eller av begge to. Dersom en av ektefellene er under 23 år, må kravet oppfylles av herboende alene. Gifte som er over 23 år og har bodd sammen i minst tre år, unntas fra kravet. Unntaket beskytter hovedsakelig de som allerede har hatt et etablert samliv, og vil ikke treffe de som er potensielle proforma-ektefeller.

Underhold anses sikret dersom vilkårene i utf. §19 er oppfylt. Første gang det søkes om familieinnvandring, er det ofte herboende som må sannsynliggjøre at vedkommende er i stand til å forsørge søker i den tiden søknadsperioden gjelder for. Dette har sammenheng med at søker på dette tidspunktet som regel ikke har skaffet seg arbeid i Norge, og kan ikke sannsynliggjøre med sikkerhet at denne kommer til å tjene tilstrekkelig i den perioden oppholdstillatelsen gjelder for.

I vurderingen av hvorvidt kravet er oppfylt, tas det utgangspunkt i hva ektefellene tjener brutto. Videre kan det ses hen til oppsparte midler og trygdeytelser. Andre kombinasjoner av inntektskilder er også mulig. Eksempelvis anses studielån og stipend som inntekt, jfr. §19(1) litra d. Sosiale stønader teller derimot ikke, jfr. §19(5).

⁵⁸ Andersen s.25

Dokumentering av inntekt skjer vanligvis ved at man tar utgangspunkt i utskrift fra herboendes likningsattest fra året før. Viser denne et tilstrekkelig inntektsnivå, er kravet til vanligvis uproblematisk. I andre tilfeller viser den ikke tilstrekkelig. En typisk situasjon er at herboende studerte i ligningsåret, og at studielån, stipend og eventuelle inntekter fra ekstrajobb ikke var nok. En annen praktisk situasjon er at herboende som følge av at kjæresten ikke har rett til å være i Norge enda, oppholder seg i store perioder sammen med søker i vedkommendes hjemland. Dermed vil herboende miste inntektsgrunnlaget i disse periodene, og vil som konsekvens få problemer med å dokumentere underholdet.

Selv om utgangspunktet for vurderingen i praksis er fjorårets ligning, åpnes det i dag⁵⁹ for en sannsynliggjøring av inntektsnivået i året søknaden om oppholdstillatelse gjelder for. Dette fremkommer i utf. § 19 (1) litra a: ”Underhold anses å være sikret når utlendingen vil få arbeidsinntekt av tilstrekkelig omfang”. Det må sannsynliggjøres at partene vil få tilstrekkelige inntekter og disponible midler i den perioden det søkes for. Dersom en forventer at søker vil få inntekt etter ankomst, må dette dokumenteres. Når partene allerede er i arbeid, krever UDI fremlagt lønnslipper og bankutskrifter fra de tre månedene før søknad fremmes. Dette fordi UDI skal kunne danne et bilde av søkers og herboendes gjennomsnittlige inntekt, og således vurdere sannsynligheten av at underholdskravet kommer til å bli oppfylt.

Unntaksvis vil garanti fra tredjepart kunne oppfylle kravet om underhold. Men dette er ikke tilstrekkelig i ekteskaps- og samboertilfellene dersom en av partene er under 23 år, jfr. utf. §19(4). Bakgrunnen er i hovedsak å vanskeliggjøre tvangsekteskap. Dette vil også kunne fungere som en bremse for inngåelse av proformaekteskap da unge mennesker, som nevnt, ofte ikke vil være i posisjon til å oppfylle underholdskravet.

6.5 Egnet bopel og krav om å bo sammen

Utf. §23(1)a slår fast at partene må bo sammen når utlendingen kommer til Norge. Uten dette vilkåret ville trolig langt flere benyttet seg av muligheten til å oppnå

⁵⁹ Foreslått endret i 2009

oppholdstillatelse ved ekteskap. Partene kunne da inngått et formelt ekteskap, og fortsatt å leve hver sine liv.

Etter utf. §20 må herboende i førstegangssøknaden dokumentere at vedkommende disponerer bolig som er egnet for ekteskaplig samliv, samt at partene har til hensikt å bo der. I henhold til første ledd må utlendingen være ”sikret bolig for hele den perioden søknaden gjelder for”. Med ”sikret bolig” menes at herboende må disponere ”hus, leilighet, hybel o.l. som tilfredsstiller helsemyndighetenes krav”. Etter en naturlig språklig forståelse forstår en at det dreier seg om et alminnelig husrom som begge kan benytte som deres felles bolig, jfr. andre ledd. Dersom herboende og utlendingen eier en egen bolig, vil det være tilstrekkelig å vise til skjøte o.l. som bekrefter dette. Er boligen imidlertid basert på et leieforhold, må leieforholdet bekreftes av utleier.

Bokravet er normalt sett enten oppfylt eller ikke. Hva som menes med å bo sammen er i utgangspunktet klart, begge parter har den samme boligen som deres felles hjem, og det er der man oppbevarer sine gjenstander og sover i det daglige. Selv om ordlyden er klar, finnes det tilfeller hvor spørsmålet om partene bor sammen kan komme på spissen likevel. Dette gjelder selvsagt der partene har oppgitt at de gjør det, men at realitetene tyder på det motsatte. I klare proforma-tilfeller, vil slikt ofte avdekkes ved at politiet drar på bostedskontroll.⁶⁰

Når det søkes om tillatelse for første gang og utlendingen enda ikke har flyttet til Norge, har partene ikke mulighet til å bevise om de bor sammen eller ikke. På dette tidspunktet er det derfor nødvendig å vise til at man faktisk har til hensikt å bo sammen. Dette må underbygges ved å vise til at boligen de planlegger å dele virkelig er egnet til å ha et samliv i.

I enkelte tilfeller kan rent praktiske grunner føre til at vilkåret ikke anses oppfylt. Kanskje har den ene parten fått jobb et annet sted og må pendle, eller kanskje den ene parten av ulike grunner må oppholde seg på institusjon. I en situasjon der unge mennesker i etableringsfasen har funnet hverandre på tvers av landegrensene, er det ofte tilfelle at en

⁶⁰ Mer om bostedskontroll i kapittel 5

enda ikke har sin egen bolig, samt at ekteparet sliter med å dokumentere underholds kravet. Mange ser seg nødt til å finne alternative løsninger for å løse problemet med bolig og økonomi inntil den utenlandske parten har ankommet. Enkelte bor kanskje i bofellesskap, eller disponerer husrom hos familie eller venner. Dette må forklares konkret til UDI når de skal vurdere om kravet til egnet bopel er oppfylt.

Hvorvidt partene har hatt et forutgående samliv eller ikke, skal i utgangspunktet ikke spille noen rolle.⁶¹ Likevel vil et slik forutgående samliv kunne tale imot proforma dersom en slik mistanke først dukker opp under saksbehandlingen.

6.6 Ekteskapet må være reelt

6.6.1 Utgangspunkt

Verken vilkåret om reelt ekteskap eller selve proforma-uttrykket finnes i utlendingsloven eller i forskriftsbestemmelsene.

Det rettslige grunnlaget finnes i forarbeidene⁶² hvor lovgiver uttalte følgende om bakgrunnen for retten til familieinnvandring: ”Et gyldig inngått ekteskap vil [...] ikke gi grunnlag for oppholdstillatelse hvis det ikke er noen realitet i det.” Utlendingsloven §9 og de øvrige bestemmelser om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap bygger også på denne forutsetningen. I det at ekteskapet må være lovlig inngått og at partene må bo sammen, ligger det en forutsetning om at ekteskapet må være en realitet for at det skal kunne danne gyldig grunnlag for oppholdstillatelse. Videre ble det understreket at det ikke kan trekkes automatiske slutninger fra den rettsstilstand at et ekteskap er formelt gyldig inngått til det at ekteskapet er reelt og har en faktisk intensjon å leve et ekteskaplig samliv.⁶³

Lovgiver ønsker å forhindre en omgåelse av regelverket. Det er muligheten for å kunne utøve et familieliv, jfr. EMK art. 8, som er årsaken til at lovverket åpner for denne

⁶¹ Ot.prp.75(2006-07) s. 186

⁶² Ot. prp.nr. 46 (1986/87) s. 61.

⁶³ Ot.prp.nr.46 (1986-87)s.61

familieinnvandring for ektefeller. Et ekteskap inngått proforma er ikke inngått med tanke på å få utøvet familieliv.

I forarbeidene til den nye utlendingsloven uttales som nevnt at grunnlaget for å avslå søknader basert på proformaekteskap ”må anses å følge av sedvanerettslige proforma-betraktninger”.⁶⁴ I instruks fra departementet til UDI ble det på den andre siden fremholdt at det rettslige grunnlaget må følge av en tolkning av utl. §9 med de utfyllende forskriftsbestemmelsene, samt i lys av de øvrige rettskildefaktorene. Det vises da til lovens forarbeider, samt rettspraksis og forvaltningspraksis.⁶⁵ For mitt vedkommende vil det være en smakssak om en velger å se reglen som ulovfestet sedvanerett eller om en mener at dette følger av en tolkning av selve lovbestemmelsen. Det er uansett utvilsomt at proformaekteskap ikke aksepteres som grunnlag for oppholdstillatelse.

For at retten til familieinnvandring skal være beskyttelsesverdig, må det blant annet kunne kreves det at det foreligger et visst følelsesmessig grunnlag mellom ektefellene. I det minste kreves det at det foreligger en vilje og hensikt til å leve sammen i et ekteskaplig samliv.

At ekteskapet er reelt er altså selve forutsetningen for at retten til familieinnvandring på dette grunnlaget eksisterer. Fastsettelsen av hvorvidt vilkåret er oppfylt, er den største utfordringen saksbehandlerne møter på i slike saker.

6.6.2 Krav om sannsynlighetsovervekt og bevisbyrden

Når utlendingsmyndighetene skal vurdere et ekteskaps realitet, må de gjøre dette etter en konkret helhetsvurdering. Ingen ekteskap er like, og det fins heller ingen definisjon på hva som kan anses som et reelt ekteskap.

I rettspraksis er det fastsatt at det i denne vurderingen skal gjelde et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt.⁶⁶

⁶⁴ NOU 2004:20 (pkt. 8.5.4.2)

⁶⁵ AI-2006-008

⁶⁶ Rt-2006-2109

Alminnelig sannsynlighetsovervekt innebærer etter gjeldende rett at den løsningen en finner bevist med en sannsynlighet på over 50 %, er den løsningen som skal legges til grunn. Som jeg var inne på tidligere, er det den som hevder at noen har gjort noe proforma som har bevisbyrden for dette. I utlendingssaker vil det derfor være det offentlige som vil ha dette ansvaret.

Høyesteretts begrunnelse for sannsynlighetskravet vil bli redegjort for i kapittel 8.

6.7 Søke fra hjemlandet

Ved førstegangssøknad, skal tillatelse som hovedregel være gitt før innreise, jfr. utf. §10. Dersom ekteskapet er inngått i Norge, må den utenlandske parten reise tilbake til hjemlandet, eller annet land hvor vedkommende har oppholdstillatelse, for så å fremme søknad om familieinnvandring. Det fins enkelte unntak, men utgangspunktet er klart.

Lovgiver ønsker å forhindre at turistvisumet utvides ved å inngå ekteskap. Dersom det var slik at en kunne bli i landet mens søknaden ble behandlet, ville dette antageligvis ført til at langt flere inngikk impulsive ekteskap i denne forbindelse.

Ved at vedkommende må dra hjem for å vente på vedtaket der, og søknad likevel fremmes, tross ventetiden, anser en det som mer sannsynlig at ekteskapet er reelt. Å være fra hverandre denne tiden er selvsagt en påkjenning for forholdet, og er forsøkt avhjulpet gjennom reglene om ”forlovelsesvisum”.⁶⁷ Problemet er at søknader om forlovelsesvisum er underlagt tilnærmet den samme saksbehandling som søknad om familieinnvandring.

6.8 ”Treårs-regelen”⁶⁸

Utl. §7(1) slår fast at en oppholds- og arbeidstillatelse som hovedregel innvilges for ett år om gangen. En oppholdstillatelse innvilget på grunnlag av familieinnvandring som følge av ekteskap, kan fornyes, jfr. utl. §11 og danner grunnlag for bosettingstillatelse i henhold til utl. §12.

⁶⁷ Utf. § 24(1)a

⁶⁸ Seljord, ”Treårsregelen i norsk utlendingslovgivning”

I henhold til utf. §37(1) må en tillatelse gitt på grunnlag av ekteskap ”fornyes i overensstemmelse med det grunnlag den ble gitt på”. Vilklårene for å søke om fornyelse av tillatelse gitt med grunnlag i ekteskap, følger av utf. §37(3). Ekteskapet må fremdeles være reelt, partene må bo sammen, og underholdskravet må som hovedregel fremdeles være oppfylt.

Disse reglene er også med på å vanskeliggjøre proformaekteskap. En søknad om fornyelse av tillatelsen, innebærer en ny vurdering, noe som igjen innebærer en ny risiko for at ekteskap som ikke har noen realitet, avsløres. Dersom denne regelen ikke hadde eksistert, ville det vært enklere å etablere et formelt ekteskap, bo sammen en kort stund, flytte fra hverandre, for så å gå videre med sine egne liv da den utenlandske parten allerede har oppnådd oppholdstillatelse som var formålet med ekteskapet.

Foreligger ikke de samme vilklårene på dette tidspunktet, vil det bli gitt avslag. I teorien kalles dette enkelte ganger også for tilbakekall, fordi man tar tilbake tillatelsen da det ikke lenger er grunnlag for den.⁶⁹ Imidlertid er det, etter min oppfatning, i en søknadssituasjon er mer naturlig å snakke om avslag på en fornyet tillatelse. Det søkes jo på nytt fordi den forrige tillatelsen er i ferd med å løpe ut, og det er et vilkår for videre opphold at denne fornyes.

Med ”treårs-regelen” sikter jeg altså til det forhold at utlendingen først etter tre års opphold, har mulighet til å søke bosettingstillatelse slik at vedkommende kan bli i landet på permanent, jfr. utl. §12. Dersom vedkommende har oppholdt seg i Norge i en sammenhengende periode på tre år, og blant annet har gjennomført lovpålagt norskopplæring, kan slik tillatelse innvilges. Bosettingstillatelsen innebærer at utlendingen kan arbeide og oppholde seg i Norge på permanent grunnlag, og vedkommende er dermed uavhengig av sin status som ektefelle for på få bli i landet. Først på dette tidspunktet det er mulig å skille seg uten at den utenlandske parten må flytte ut av landet, med mindre denne har mulighet til å søke opphold på et annet grunnlag. Ektefellene, tross manglende realitet i ekteskapet, blir gjennom regelverket likevel ”bundet” til hverandre i minimum tre år.

⁶⁹ Bunæs/Kvinge/Vandvik s.167

7 Rettslig grunnlag for kontroll⁷⁰

Som nevnt er det inngripende å utsettes for undersøkelser i forbindelse med kontroll av familieinnvandringstillatelser. Derfor må dette kun skje dersom det foreligger rettmessig grunnlag for det. Vi er inne i kjerneområdet for forvaltningens legalitetsprinsipp. Av utl. §2 følger det som nevnt at lovens overordnede formål er å legge til rette for kontroll med utlendinger. Kontrollen utøves i hovedsak av politiet, som stadig er utsatt for kritikk på i denne forbindelse. Enkelte utlendinger føler at de mistenkeliggjøres fordi de har en annen etnisk opprinnelse, og tror at kontrollen skjer med bakgrunn i at de har et annet utseende.

Etter innføringen av Schengen-konvensjonens passfrihet for det indre grenseområdet, har behovet for kontroll med utlendinger som oppholder seg i Norge blitt større. Når ankomsten skjer via et annet Schengen-land, mister politiet noe av oversikten. I et forsøk på å kompensere for dette, har kontrollen med utlendinger som faktisk oppholder seg i riket blitt innskjerpet. Schengen-konvensjonen oppstiller ingen konkrete regler som gir hjemmel for kontroll med utlendinger på den enkelte stats territorium. Hjemmel for kontroll med utlendinger må derfor finnes i den nasjonale lovgivningen.⁷¹

For det første kan brudd på utlendingsloven medføre straffeansvar, jfr. utl. §47. Ved mistanke om straffbare forhold, kan politiet utøve kontroll i medhold av straffeprosesslovens regler⁷². Blant annet kan det iverksettes etterforskning, samt mer inngripende tiltak som pågrepelse, fengsling og ransaking, jfr. kapittel 14 og 15.

For det andre har politiet en alminnelig adgang til å foreta polisiær kontroll, det vil si føre kontroll med personers identitet. Adgangen er ikke lovfestet direkte, men antas å bygge på sedvanerettslige betraktninger, og er en forutsetning bak enkelte straffebestemmelser. Et eksempel på en slik bestemmelse er straffeloven §333. Den gir generell adgang til å straffe den som nekter å identifisere seg når dette begjæres av politiet. I henhold til denne bestemmelsen foreligger det ikke krav til begrunnet mistanke.

⁷⁰ NOU 2004:20 pkt. 11.5

⁷¹ NOU 2004:20 pkt, 11.5.1.

⁷² Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22.mai.1981 nr. 25

For det tredje kan politiet ha hjemmel for utlendingskontroll gjennom den generelle forvaltningskontrollen særreglene i utlendingsloven åpner for. Blant annet åpner utl. §§ 23-29 for grensekontroll og hjemler bortvisnings- og utvisningsvedtak etter nærmere fastsatte vilkår. Utl. §31 klargjør at vedtak om bortvisning etter §27(1)a kan treffes av politimester eller dem han delegerer myndighet til, og at vedtak ellers på området treffes av UDI. En annen viktig hjemmel som gir grunnlag for kontroll følger utl. §37. Bestemmelsen gir en vid adgang til å treffe tiltak når det er tvil om utlendingers identitet. Blant annet kan utlendingsmyndighetene pålegge utlendinger å identifisere seg. For å gjøre dette gis det eksempelvis adgang til å beslaglegge legitimasjon og reisedokumenter. Foreligger skjellig grunn til mistanke om brudd på utlendingslovens regler, gir bestemmelsen også på nærmere vilkår adgang til å foreta undersøkelse av ”utlendingens person, bolig, rom eller annet oppbevaringssted”, og i visse tilfeller adgang til å pågripe og fengsle utlendinger.

8 Proforma-vurderingen i praksis

8.1 Innledning

Til nå har jeg satt reglene for familieinnvandring på grunnlag av ekteskap i et system, og forsøkt å vise hvordan proforma-hensyn hele tiden ligger i bakgrunnen. Som vi har sett, er det ikke bare vilkåret om at ekteskapet må være reelt som tilsier at proformaekteskapet ikke aksepteres.

I denne delen skal jeg vise hvilke forhold som konkret gjør at ekteskapets troverdighet trekkes i tvil, og også hvordan myndighetene går frem for å konkludere at et ekteskap er proforma. Jeg skal peke på hva som motiverer noen til å omgå og misbruke regelverket på denne måten, og også på hvilken vekt de ulike momentene har i sannsynlighetsvurderingen

8.1.1 Utgangspunkter for helhetsvurderingen

Proforma-vurderingen skal alltid skje etter en konkret helhetsvurdering. Ingen av de momenter som nevnes nedenfor, er isolert sett være tilstrekkelige til å begrunne avslag på

eller tilbakekall av oppholdstillatelser med grunnlag i ekteskap.⁷³ Saker som har ytre likhetstrekk med tidligere proformasaker, fører til at troverdigheten lettere settes på prøve.

Som nevnt finnes det ingen standard for hvilke ekteskap som kvalifiserer som ”reelle”. En slik vurdering er basert på mange usikkerhetsmomenter, og det er viktig med grundige undersøkelser. Særlig kan det være vondt å avdekke proforma i tilfeller hvor herboende faktisk tror at det ekteskap vedkommende har inngått er reelt, mens hensiktene til utlendingen kun er å sikre opphold i Norge. Dessuten er det en risiko for at de som blir vurdert nærmere, opplever undersøkelsene som diskriminering. Som følge av lang saksbehandlingstiden hos både UDI og UNE, kan omstendighetene endre seg. Når saken endelig skal vurderes, kan det derfor være at den reelle situasjonen for ektefellene må dokumenteres på nytt.

Det konkrete arbeidet består i stor grad i å lete etter forhold som kan styrke eller svekke troverdigheten til ekteskapets realitet. Gjennom både intervjuer og hjemmebesøk er det dette som testes. Troverdighet er subjektivt og vanskelig å dokumentere. Derfor er det nyttig å ta utgangspunkt i visse objektive kriterier når en søker å avdekke det egentlige formålet med at ekteskapet ble inngått.

8.1.2 Motiveringsfaktorer

Det kan være nyttig å lete etter forhold som eventuelt har motivert partene. Dersom det kan påvises en øvrig hensikt med ekteskapet, er trekker dette sterkt i retning av proforma. For utlendingens vedkommende er motivet som regel at vedkommende av ulike årsaker ønsker å oppholde seg i Norge. Men hvorfor vil herboende gå med på at slikt opplegg?

Årsakene er av varierende art. Det hender som nevnt at herboende lures inn i et ekteskap. Ekteskapet inngås i troen på at han eller hun har funnet sitt livs kjærlighet i utlandet. Det bemerkes at dette også er proformaekteskap fordi søker har en annen hensikt med å inngå ekteskapet.⁷⁴ En annen situasjon som ligner på denne er at herboende tvinges eller trues inn i et slikt arrangement. Begge disse situasjonene er triste, og også vanskelige å føre bevis for

⁷³ Dette følger av fast praksis

⁷⁴ UDI, Åpen dag, foredrag

da herboende i førstnevnte situasjon er i god tro, og i sistnevnte vil være redd for ektefellen, slik at man gjør en ekstra innsats for å sørge for at forholdet ikke oppdages.

Et annet motivasjonsmoment kan være at utlendingen tilbyr penger dersom herboende stiller opp som brud eller brudgom, og herboende lokkes inn i arrangementet med et ønske om raske penger. Det antas at minsteprisen for en slik innsats er rundt 100 000 kroner.⁷⁵

Herboende kan også være motivert av medmenneskelige hensyn. Det hender at herboende har et oppriktig ønske om å hjelpe noen som ikke faller inn under noen av kategoriene av utlendingslovens rettighetsbestemmelser, slik at de kan få en bedre fremtid i Norge uten at det er kjærlighet inne i bildet.

Atter andre kan begrunne en inngåelse av et slikt proformaekteskap i idealisme og politisk overbevisning. Et proforma-arrangement kan anses som en måte å gå i opposisjon og protestere mot Norges gjeldende innvandringspolitikk. Andre opplever press fra familien til å hjelpe slekt og venner inn i landet. Dessuten kan det også tenkes at noen er med i organiserte kriminelle miljøer hvor det foregår kjøp og salg av eksempelvis kvinner og barn, og proformaekteskapet anses som et middel i deres virksomhet.⁷⁶

8.1.3 Departementets "momentliste"

AID har instruert UDI⁷⁷ til å ta i bruk en utarbeidet momentliste når de skal vurdere et ekteskaps realitet. Momentene ligger også til reglene i den nye utendingsloven, og brukes aktivt i både forvaltningen og i rettspraksis.⁷⁸ Her listes opp ulike kriterier som utgangspunkter når det skal tas stilling til et ekteskaps troverdighet i familieinnvandringssaker. Listen rangerer ikke de enkelte momenter, og den er heller ikke uttømmende.

⁷⁵ Andersen s. 25

⁷⁶ Sjøholt, "Retten til familieliv må vernes"

⁷⁷ AI 2006-008

⁷⁸ Ot.prp.nr.75 (2006-07) pkt. 9.6.2.3

- Det må undersøkes hvilken kontakt det har vært mellom partene. Relevante spørsmål i den forbindelse er hvor lenge har partene kjent hverandre, hva slags kunnskap har de om hverandre, og i hvilken utstrekning de tilbrakt tid sammen.
- Eventuell motstrid må vurderes. Gir partene samsvarende opplysninger om hverandre? Hvis det foreligger motstrid må det også vurderes hvorvidt det foreligger en plausibel forklaring på dette.⁷⁹
- Kommuniserer ektefellene på et språk begge parter forstår?
- Hvor stor aldersforskjell er det mellom dem?
- Har noen av partene mottatt betaling for giftemålet, uten at dette kan forklares med grunnlag i tradisjoner om medgift?
- Er ekteskapet atypisk i forhold til de ekteskaplige tradisjonene i utlendingens hjemland?
- Foreligger det omstendigheter som peker i retning av at ekteskapet har blitt inngått ved bruk av utnytting? Dette kan for eksempel være tilfelle der hvor partene ikke er like godt utviklet mentalt sett.
- Har referansepersonen, søker, eller nære slektninger av disse, en ekteskapshistorie eller andre forhold som kan gi grunn for mistanke om proforma?
- Har den som søker om familieinnvandring tidligere forsøkt å få oppholdstillatelse på et annet grunnlag og fått avslag på dette? Har søker eksempelvis fått avslag på søknad om asyl, eller inngått ekteskap i nær sammenheng med søknaden om familieinnvandring?
- Har partene tidligere ektefeller/sameboere/partnere som de skal dele bolig med?

Hvilken vekt hvert av de ulike momentene skal gis, må vurderes konkret. Det er ofte tilfeldigheter som styrer hvem som til slutt blir hverandres ektefeller, og kjærligheten følger ingen fast oppskrift. Likevel er det erfaringsmessig grunnlag for å si at momentene overfor er relevante, og ofte gjør seg gjeldende i proformasaker. I det store og hele koker slike saker som regel ned til et spørsmål om troverdighet. Det må hele tiden tas stilling til

⁷⁹ UNES praksisbase

hvorvidt det kan tenkes å foreligge såkalte ”plausible forklaringer”⁸⁰ på forhold som isolert trekker i retning av proforma. Er det tatt tilstrekkelig hensyn til ekteskapets varierende natur? Dette er et hensyn det stadig vises til i UNEs avgjørelser, og med det menes at ethvert ekteskap er unikt, og at variasjonene mellom hva som anses som normalt er store mellom ulike kulturer og religioner.

I vurderingen må det også tas hensyn til at det fins grensetilfeller. Med dette mener jeg at enkelte som er involvert i kjærlighetsforhold med en utlending ikke nødvendigvis ville giftet seg om det ikke hadde vært for at dette var eneste måten for kjæresten til å få opphold på. Formålet med et ekteskap vil her være å sikre en utenlandskpart opphold. Likevel er det kjærlighet som motiverer ønske om å skaffe seg opphold, og problemet avhjelpes ved at søker og herboende vil leve sammen i et reelt samliv etter at utlendingen kommer til landet. En fare for søker vil i en slik situasjon være at troverdigheten til forholdets realitet kan svekkes dersom det kommer frem at ekteskapet som sådan ikke er av betydning for dem. Slike forhold kan på mange måter sammenlignes med samboerskap. Hadde det vært opp til partene ville det nok vært denne samlivsformen som hadde blitt valgt, men grunnet at forholdet ikke er inngått mellom to som har bosettingstillatelse i Norge, er denne muligheten utelukket. Dersom det blir funnet sannsynliggjort at partene har et reelt samliv, kan ekteskapet likevel ikke klassifiseres som proforma selv om formålet med ekteskapsinngåelsen var å skaffe utlendingen opphold. Dette fordi hensikten med å inngå ekteskap var at de ønsket å ha muligheten til å være sammen med hverandre.

8.1.4 Sannsynlighetsvurderingen

I forhold til kravet om sannsynlighetsovervekt legger UNE til grunn at vurderingen skal skje på bakgrunn av undersøkelser i saken som igjen skal sammenholdes med ektefellenes forklaringer. Dessuten må en se saken i lys av omstendighetene for øvrig.⁸¹

Når en tar i betraktning hvor inngripende det kan føles å bli trukket i tvil om realiteten av sitt eget ekteskap, og det dermed impliseres at du har løyet for myndighetene, er det klart det må relativt sikre holdepunkter til for å konstatere proforma. Det kan diskuteres hvorvidt

⁸⁰ UNEs praksisbase

⁸¹ UNEs årsrapport 07 s.36

sannsynlighetskravet om alminnelig overvekt er tilstrekkelig for å ivareta den enkeltes rettssikkerhet, og til å beskytte mot inngrep i de tilfeller hvor ekteskapet er ekte. En annen innvending til sannsynlighetskravet, er at det er den enkelte saksbehandlers subjektive idé om hva som må kunne sies å være et reelt ekteskap, som styrer det skjønnets utøvelse. Det finnes ingen klar grense for hvor store avvik en skal tolerere ut fra hvilket grunnsyn man har til ideen om ekteenskaplig samliv. At dette alltid vil bygge på personlige oppfatninger, vil kunne være rot til vilkårlig saksbehandling. På den annen side er det på dette området nødvendig med fleksibilitet, og det ville vært enda mer uheldig å lage en firkantet regel. Da ville enda flere klart å innrette seg på en slik måte at regelen kunne omgås.

Personlige trekk ved søker vil også innebære usikkerhetsmomenter. Det er ikke til å komme fra at enkelte vil kunne fremstå som mer troverdig enn andre. En kan selv tenke seg hvordan en hadde reagert dersom noen stilte inngående spørsmål av høyst privat karakter, i forsøk på å avdekke at du lyver. Det er nettopp slik en del av de som opplever å bli kontrollert av myndighetene på denne måten opplever det. Enkelte opplever det som om det opereres med en ”snudd bevisbyrde”, dette til tross for utgangspunktet om at man skal presumere at disposisjoner er reelle med mindre en har holdepunkter for noe annet. For mange er det å søke familieinnvandring til Norge den eneste reelle muligheten en har dersom en skal kunne oppnå et samliv med kjæreste fra land utenfor EØS-området. Når partene da i tillegg skal oppleve inngående kontroll av private forhold på denne måten, er det nærliggende å føle at det er opp til en selv å motbevise eventuelle mistanker om proforma.

8.2 Forvaltningens praksis

Selv om rettspraksis har større rettskildemessig verdi enn forvaltningspraksis, starter jeg likevel med en gjennomgang av hvordan vurderingen skjer i forvaltningen. Sakene kommer hit først, og det er forvaltningens jobb å sikre at saken er tilstrekkelig opplyst før vedtak fattes. Kommer saken til domstolene, vil forvaltningens arbeid dessuten i stor grad brukes som utgangspunkt for de rettslige vurderingene.

For å få et innblikk i hvordan utlendingsmyndighetene konkret går til verks, har jeg blant annet søkt gjennom UNES anonymiserte praksisbase.⁸² Om lag halvparten av alle familiesakene hos UNE i 2007 dreide seg om personer som ønsket familieinnvandring på grunnlag av ekteskap. Disse viser hva som faktisk anses relevant i en slik vurdering. 108 slike avgjørelser som berører spørsmålet om ekteskapets realitet, vil danne bakgrunn for den følgende redegjørelse. Siden UNE også er et domstolslignende organ, som ikke er underlagt departementets instruks, vil den rettskildemessige verdien av avgjørelser herfra ha noe større verdi enn annen forvaltningspraksis.

I en av avgjørelsene uttalte UNE at ”det må foreligge sterke holdepunkter for å legge til grunn at ekteskapet ikke er reelt når ektefellene selv hevder det er det, og ektefellene har felles adresse og bor sammen”. Dessuten påpekes det i forarbeidene til den nye utlendingsloven, at selv om hovedformålet med giftemålet var å skaffe utlendingen oppholdstillatelse, gir dette ikke tilstrekkelig grunnlag for å avslå søknader om opphold, eller tilbakekalle allerede gitte tillatelser. Har ekteskapet samtidig en faktisk realitet, vil dette være avgjørende.⁸³

Ut fra momentlista over ser man at forskjeller mellom partene gir grunnlag for å teste ut et ektepars troverdighet nærmere. Etter gjennomgangen av UNEs avgjørelser, ser det ut til at det vurderes hvorvidt partene er compatible for hverandre. En slik undersøkelse bygger på den erfaring at det ikke alltid er like sannsynlig at parter med ulik kulturell bakgrunn, fungerer sammen i et ekteskap. Det må imidlertid vises rom for at slike ekteskap faktisk kan fungere. Hvis det avdekkes store forskjeller mellom ektefellene, vil dette ikke i seg selv være nok til å anta at ekteskapet ikke har realitet. Vurderingstemaet blir da om ektefellene har klart å forene forskjellene, slik at det gis et troverdig uttrykk utad for at de har et grunnlag å bygge sitt videre samliv på.

Eventuell motstrid mellom partenes forklaringer, legges det stor vekt på. For å teste troverdigheten av ekteskapet, blir partene ofte intervjuet hver for seg av politiet for å klargjøre hvorvidt partene har felles oppfatninger av deres situasjon, og at de kan gi

⁸² UNEs praksisbase

⁸³ NOU 2004:20 punkt 8.5.4.2

samsvarende forklaringer på omstendigheter rundt ekteskapet. Som regel spørres det om hvor lenge partene hadde kjent hverandre i forkant av at de bestemte seg for å gifte seg. Dess kortere tid fra partene ble kjent til ekteskapet ble inngått, desto større grunn til å undersøke ekteskapet nærmere. Hvordan frieriet skjedde, og hvem deltok i planleggingen av bryllupet, er også spørsmål som er relevante i denne sammenheng. Dersom partene møttes tilfeldig, kan det tale for impulshandlinger. Det hevdes at det vanlige blant de klassiske proformaekteskapene hvor herboende får betalt for å gifte seg, er at giftermålet avtales ved at partene møter hverandre tilfeldig. Det hevdes videre at det i Oslo finnes enkelte barer og kafeer som politiet holder under nærmere oppsyn fordi disse stedene erfaringsmessig er treffplass for de som ønsker å være med på slike arrangementer.⁸⁴

Om ekteskapet er planlagt av familie og bekjente, kan også ha betydning for troverdigheten. Riktignok anerkjennes arrangerte ekteskap som lovlige i Norge. Men inngås slike ekteskap for å omgå reglene om familieinnvandring, er de ikke lengre aksepterte. Bærer planleggingen av ekteskapet preg av nøye praktisk planleggig fra andre enn ektefellen, kan dette også være en grunn til å undersøke nærmere.

Dessuten er det relevant å finne ut av hva slags kontakt det har vært mellom partene fra den dagen de ble kjent, til den dagen de ble enige om å gifte seg og frem til bryllupet. Har partene lite eller ingen kontakt, er dette noe som taler i retning av proforma. Er kontakten dem i mellom indirekte, det vil si at den skjer via tredjeparter, vil dette også være negativt for troverdigheten.

Omstendigheter rundt selve vielsen vil også kunne gi visse indikasjoner. Giftet partene seg borgerlig selv om de egentlig er troende? Avviker bryllupsfesten fra det som anses som normen i den kulturen de kommer fra? Har de venner og bekjente sammen med seg for å feire dagen? Det må vises rom for at ingen bryllupsfeiringer følger samme mønster, og at ingen er forpliktet til å følge faste bryllupsrutiner utover de formelle kravene til selve ekteskapsinngåelsen.

⁸⁴ Andersen s. 24 følgende.

Videre vurderes hvordan partene opptrer under selve søknadsprosessen. Dro søker til hjemland for å søke etter at ekteskapet var inngått? Dette vil tale til fordel for ekteparets realitet siden ekteskapet da ikke ble benyttet som en måte å utvide turistvisumet på. Også på dette tidspunktet vil det være relevant hva slags kontakt har det vært mellom partene i denne perioden? Dersom de har besøkt hverandre i periodene de var fra hverandre og kommunisert direkte, vil dette støtte deres sak. Et praktisk problem vil i forhold til dette kunne oppstå dersom herboende sliter med å oppfylle underholdskravet, som er et vilkår for å få utlendingen inn i landet. Vedkommende vil da være nødt til å legge ned ytterligere arbeidsinnsats for å øke sine inntekter. For å klare dette må han eller hun kanskje arbeide ekstra i ferier, noe som vil medføre at vedkommende verken har råd eller fri til å reise på besøk til ektefellens hjemland. På den andre siden er det lett for utlendingsmyndighetene å bli skeptisk dersom herboende ikke reiser på besøk. Det er i og for seg naturlig med tanke på at saksbehandlingen er lang, og at partene som nygifte som regel vil ha et behov for å tilbringe tid sammen, dersom de har et oppriktig forhold.

Av og til kontrolleres også om partene bruker gifting når de er hver for seg. Dette momentet bør det imidlertid ikke legges for stor vekt på. Selv blant reelle ektefeller er det store variasjoner med hensyn til hvorvidt partene bruker ring eller ikke, og vil således ikke kunne gi noen sikker indikasjon verken i den ene eller andre retningen.

I vurderingen vil det også tas hensyn til hvorvidt partene disponerer bolig som anses egnet for begge. I tillegg kontrolleres om partene oppfyller kravet til underhold. Dersom det er tvil om boligen kan anses "egnet" for ekteskaplig samliv, eller om partene balanserer på grensen for oppfylt underholds krav, vil dette ofte begrunne at myndighetene sjekker saken ut nærmere.

Etter at søker har fått innvilget tillatelse og ankommet Norge, blir fokuset mer konkret og "angrepsvinkelen" blir mindre hypotetisk. Før noen flytter sammen, er det ikke lett å avgjøre hvorvidt de eksempelvis kommer til å dele bolig. Men når begge ektefellene er i landet, er det lettere å undersøke om de oppfyller vilkårene.

Når mistanke om proformaekteskap foreligger, drar politiet, som nevnt, i enkelte tilfeller hjem til partene for å kontrollere om partene faktisk bor sammen. I utgangspunktet kreves

ransakelsesordre for at man skal kunne kreve å ta seg inn i private hjem. Dette er beskyttet til og med i grunnloven, jfr. Grl.§102 hvor det kun tillates at ransakelse av bolig skjer i kriminelle tilfeller. I straffeprosessloven §192⁸⁵ kreves det at det må foreligge ”skjellig grunn til mistanke” om at vedkommende har utøvd kriminell handling som kan medføre fengselsstraff, for at påtalemyndigheten skal kunne ha adgang til å ransake vedkommendes bolig. I familieinnvandringssaker vil det som regel være funn ved selve bostedskontrollen som gir grunn til mistanke. Selv om myndighetene ofte har en viss magefølelse av at proforma foreligger, vil denne mistanken ofte ikke være sterk nok før en faktisk har vært hjemme hos ekteparet.

I realiteten kan ekteparene derfor nekte å slippe politiet inn i deres hjem dersom de ikke kan vise til at de har ransakelsesordre. Politiet blir som regel sluppet inn likevel. En forklaring på dette kan være at dersom noen nekter politiet adgang, vil det være nærliggende å anta at ekteparet har noe å skjule. Dessuten er det naturlig at de som faktisk har inngått proformaekteskap, også har kjennskap til politiets måte å jobbe på, og at de av den grunn forventer politiet på døren. Dersom dette er tilfellet, vil de trolig også ha innordnet boligen på en måte som taler for at det bor et ektepar der.

I UNEs praksisnotater går det frem at partene under bostedskontrollen ofte oppfører seg ”påfallende”. Med dette siktes det til at situasjonen og samtalen med partene virker planlagt fra ektefellenes side. Er begge partene hjemme når politiet banker på døra? Hvis ikke, hvilke forklaringer kan dette ha? Vanlig praksis er at politiet forsøker å dukke opp svært tidlig om morgenen eller på andre tidspunkter hvor det er sannsynlig at begge parter er hjemme dersom de faktisk bor der. Når politiet undersøker om ektefellene bor sammen eller ikke, sjekker de om begge parter har eiendeler i boligen. Finnes det gjenstander som bevitner at det bor både en mann og en kvinne i boligen? Står det to tannbørster i skapet på badet? Videre vil det variere hva politiet finner relevant etter forholdene og den konkrete undersøkelsen. Eksempelvis sjekkes det om det er plass til to i sengen, hvorvidt de har felles mat i kjøleskapet, og om de har familiebilder stående fremme og så videre. Er politiet

⁸⁵ Lov av 22.mai 1981 .nr. 25

fremdeles i tvil etter en slik kontroll, vil det kunne avlegges flere besøk for å komme til bunns i saken.

I de mindre byene, og på landsbygda, har politiet begrenset kapasiteten til å dra på bostedskontroll. Praksisen er derfor at det er vanligst at bostedskontroller blir foretatt i Oslo, og til dels i enkelte av de andre større byene. I hovedsak skyldes dette kapasitetsproblemer og mangel på ressurser. Dette innebærer at de ekteparene som bor på avsidesliggende steder, lettere kan komme unna med tvilen til gode uten at nærmere undersøkelser vil bli foretatt.

Andre ganger kan det være tvil om ektefellene bor sammen, selv om det ellers ikke nødvendigvis er grunn til å tvile på ektefellenes troverdighet. I en avgjørelse på en klage til UNE hvor den ene ektefellen bodde i et ”ettervernshjem” og partene kun hadde mulighet til samliv i helgene, ble det påpekt det må skje en konkret vurdering med hensyn til hvorvidt kravet om å bo sammen ble ansett som oppfylt eller ikke.⁸⁶ Det lagt vekt på at partene enda ikke syntes å ha lagt grunnlag for et samliv dem i mellom, og at det ikke ble sannsynliggjort at de for fremtiden ville ha mulighet til et samliv som omfattet mer enn helgene. Dersom det hadde vært snakk om et mer kortvarig opphold for den ektefellen som bodde på en institusjon, ville saken stilt seg annerledes. Men under de forhold som forelå ble ”bokravet” ikke ansett for å være oppfylt.

Forvaltningspraksisen er streng. På forespørsel fra Sivilombudsmannen⁸⁷ uttalte UNE følgende: ”... en viss grad av fravær fra felles bopel vil kunne aksepteres i forhold til vilkåret om å bo sammen, for eksempel som følge av deltakelse på kurs, pendling i forbindelse med arbeid osv. [...] ukependling som hovedregel ikke er akseptert. Nemnda har også avslått saker der en av partene skal i fengsel eller oppholde seg på institusjon. Vilkaåret om å bo sammen er ment å være reelt, og betydningen av denne type fravær må vurderes konkret i hver sak.”

⁸⁶ UNEs praksisbase, ref. 0224340447

⁸⁷ Sivilombudsmannen sak 2006/1130

Videre undersøkes det om partene utad fremstår som et ektepar. Ser det ut til at de har felles interesser og et samliv ellers? Har de god kjenneskap til hverandre og hverandres bakgrunn og historie? Har paret hatt besøk av den utenlandske partens slektninger og venner i deres felles bolig? Dersom familie og venner ikke kommer på besøk i det som er deres angivelig felles hjem, taler dette imot at ekteskapet er troverdig. Det samme gjør det tilfelle at partene etter å ha bodd sammen over en periode ikke har lært seg et felles språk.

Et annet forhold som ofte er med i vurderingen er parets planer om, eller forsøk på, å få barn sammen. Kan det eksempelvis dokumenteres at det er gjort forsøk på familieførøkelse, vil dette kunne styrke en ellers tvilsom sak. De klassiske proforma-tilfellene vil normalt ikke innebære graviditet, da det vil medføre at partene knyttes til hverandre langt utover det formelle ekteskapet. Det bør imidlertid understrekes at dette berører svært personlige og subjektive forhold hos dem det gjelder. Å ha barn sammen er ikke et vilkår for andre ektefeller i Norge, dessuten er det mange som ikke ønsker barn, og også mange som sliter med ufrivillig barnløshet. Å legge stor vekt på et slikt forhold, vil kunne være risikabelt. Men ettersom det å få barn i enkelte kulturer og religioner er et vesentlig formål med å inngå ekteskap, vil det i enkelte tilfeller kunne være grunn til å undersøke saken nærmere dersom ektepar med en slik bakgrunn ikke har noen planer om å få barn, og heller ikke begrunner sin barnløshet på en saklig måte. Inntrykket etter min gjennomgang av praksis, er nok at det å få barn taler for deres sak med stor styrke, mens barnløshet på den andre siden kun inngår som et moment av mange andre i en konkret helhetsvurdering.

Her følger et konkret eksempel på hvordan myndighetenes skjønn kan føre til at et reelt ektepar får avslag på søknad om familieinnvandring. I søknaden hadde ektefellene lagt ved i bekreftelse på at de skulle disponere en etasje i herboendes foreldres bolig, inntil de fikk skaffet seg noe eget. På denne måten kunne de bo svært rimelig, slik at de lettere kunne spare opp penger med tanke på at de i flere år fremover var forpliktet til å oppfylle underholdskravet. Herboende under intervjuet stilt inngående spørsmål om hvorfor de ikke hadde skaffet seg sin egen bolig. Hun er en person som synes det er svært ukomfortabelt å møte autoriteter, og var følgelig svært nervøs under hele intervjuet med politiet. Hun følte at hun ikke fikk gitt tilfredsstillende svar for å styrke hennes ekteskaps troverdighet. Søknaden ble avslått. I begrunnelsen ble det vist til at UDI ikke anså boligen for å være

egnet til å etablere et samliv mellom partene. UDI fattet sitt vedtak utelukkende på innstillingen fra politibetjenten som hadde intervjuet herboende. Det ble vist til at det ikke var troverdig at et reelt ektepar skulle bo under slike forhold. Vedtaket ble imidlertid påklaget, og familieinnvandringstillatelse ble til slutt innvilget.⁸⁸

Til tross for at denne saken endte bra til slutt, illustrerer den hvor store konsekvenser det kan ha å stole på den enkelte tjenestemann og saksbehandlers skjønnsmessige vurdering av hva som er troverdig. Samtidig understreker historien hvordan de øvrige vilkårene for oppholdstillatelse kan påvirke vurderingen, og også hvordan prosessen med å sannsynliggjøre realitetene oppleves for den enkelte. Dessuten viser den hvor viktig det er for utlendingers rettssikkerhet at det fins adgang til å påklage avslag på søknader om oppholdstillatelse.

8.3 Rettspraksis

Fra Høyesterett finnes relativt få saker som berører temaet direkte. Imidlertid finnes det en del underrettsavgjørelser hvor spørsmålet har vært oppe. Jeg har valgt ut en forholdsvis betydningsfull dom avsagt av Høyesterett, samt tre eksempler fra lagmannsretten, som jeg vil bruke som illustrasjon. Ved en gjennomgang av rettspraksis, får en innblikk i hvordan utlendingsmyndighetene har utredet saken, hvilke momenter som er relevante i en slik vurdering og også hvordan den konkrete bevisbedømmelsen skjer. I alle sakene ble det konstatert proforma.

8.3.1 Rt-2006-2109

Saken gjaldt søknad om familieinnvandring som følge av ekteskap mellom norsk kvinne og pakistansk mann. Det tvilsomme var nettopp hvorvidt ekteskapet mellom dem var reelt.

Spørsmålet ble avgjort med dissens 3-2. Flertallet fant ikke at det var tilstrekkelig grunnlag for å slå fast at ekteskapet faktisk var en realitet. Fire av dommerne var enige i at det må gjelde et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt for å konstatere at et ekteskap er proforma.

⁸⁸ Anonym kilde

Sakens faktum var at den pakistanske mannen kom til Norge ved turistvisum for å besøke sin fetter. Under oppholdet traff han en norsk kvinne. Kvinnen hadde tidligere hatt forhold til to pakistanske menn, en av dem hadde hun vært gift med, den andre hadde hun vært samboer med. Kvinnen hadde konvertert til islam og snakket noe urdu. Etter et kort tid inngikk partene ekteskap, og søkte deretter familieinnvandringstillatelse i henhold til utl. §9. UDI avslo vedtaket fordi de mente de fant det overveiende sannsynlig at ekteskapet var inngått med hovedformål å skaffe den pakistanske mannen oppholdstillatelse i Norge. Mannen ble deretter utvist og dro hjem til Pakistan. Saken ble klaget inn for UNE som opprettholdt vedtaket med samme begrunnelse som UDI. Den pakistanske mannen gikk så til søksmål. Oslo Tingrett erkjente UNEs vedtak som ugyldig. Dette førte til at UNE anket saken helt inn for Høyesterett.

Dommen er et tydelig eksempel på hvordan de ulike parter argumenterer i en sak hvor det er mistanke om proforma. Derfor redegjør jeg særlig for partenes anførsler.

Som ankende part anførte UNE at ekteskapet ikke var reelt, og viste blant annet til at den pakistanske mannen hadde hatt arbeidstillatelse i Hellas etter gresk rett. På det tidspunktet da han bestemte seg for å dra til Norge på turistvisum, var den greske oppholdstillatelsen hans i ferd med å løpe ut, og dette pekte etter deres oppfatning i retning av en oppholdsinteresse hos den pakistanske mannen. Videre fremholdt UNE at ektefellene ikke møtte hverandre tilfeldig, men at møtet var arrangert av mannens fetter. Ektefellenes alder måtte også være relevant. Mannen var bare 22 år, mens kvinnen var 45 år. At hun tidligere hadde vært både gift og samboer med to andre pakistanske menn, og det faktum at hun hadde fem barn med disse hvorav to av barna var eldre enn hennes nye ektefelle, talte også etter UNEs oppfatning i retning av at det her var andre forhold enn kjærlighet som motiverte ekteskapsinngåelsen. Kvinnen var etter all sannsynlighet ikke ute etter å starte en ny familie, noe som normalt sett for pakistanere er et viktig formål med ekteskapet. Dessuten ble det fremholdt at måten ekteskapet ble inngått på, medførte store avvik fra de normer som gjelder i Pakistan. Det ble vist til at familien hans ikke hadde deltatt i verken planleggingen eller feiringen av bryllupet. Dessuten anførte UNE at det hadde gått svært kort tid fra ektefellene ble kjent til ekteskapet ble inngått, og det ble understreket at partene hadde ønske om å gifte seg enda tidligere, dersom det ikke hadde vært formelle hindringer i

veien for dette. Til slutt ble det fremholdt at selv om den norske ektefellen hadde konvertert til samme religion som mannen, og at hun hadde kjennskap både til mannens kultur og språk, var det ellers svært lite som tydet på at de hadde felles interesser. Lagmannsretten hadde lagt til grunn at det måtte kunne kreves en klar sannsynlighetsovervekt for å kunne konstatere at et ekteskap ikke er reelt. UNE bestred dette, og anførte at et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt måtte være tilstrekkelig.

Ankemotparten anførte at lagmannsretten hadde rett i at det måtte gjelde et krav om klar sannsynlighetsovervekt for å kunne konstatere at et ekteskap ikke er reelt. Dessuten ble det fremholdt at ektefellene i store perioder faktisk hadde levd sammen i ekteskaplig samliv. Til det at ekteskapet ble inngått etter svært kort tid ble det anført at dette var fordi turistvisumet var så kort, og at å inngå ekteskap var den eneste mulighet for dem å få prøvet ut samlivet på. Det ble også anført at ektefellene i den tiden som har gått etter hvert har fått god anledning til å vise for omverden at ekteskapet deres var en realitet. Både familie og venner aksepterte dem som ektepar. I forhold til anførselen om at den norske ektefellen hadde en tidligere historie med pakistanske menn, ble det fremholdt at det var nettopp hennes interesse og kjennskap til den pakistanske kultur som hadde ført dem sammen.

Høyesterett så seg nødt til å gå inn i dybden på spørsmålet om hvilket beviskrav som måtte gjelde i slike saker før de avgjorde spørsmålet om proforma. I redegjørelsen ble det vist til sivilprosessens alminnelige utgangspunkt om prinsippet om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Retten viste til at verken utlendingsloven eller utlendingsforskriften gir holdepunkter for å gå bort fra dette prinsippet. Retten mente også at det heller ikke i lovens forarbeider var forutsatt at loven skulle operere med et strengere sannsynlighetskrav. Flertallet fant til slutt at det i denne saken ikke var sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet var reelt, og la i det vesentlige til grunn samme argumentasjon som UNE.

8.3.2 LB-2007-52903

Også her var spørsmålet om et ekteskap var reelt i forhold til utl. §9. Ektefellene var en norsk kvinne og en tyrkisk mann. Utlendingsmyndighetene avsto søknaden da det ble

funnet sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet var inngått for å skaffe den tyrkiske mannen oppholdstillatelse. Retten la kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt til grunn, og viste til Rt-2006-1657. Det ble påpekt at staten har tvilsrisikoen.

I vurderingen ble det særlig pekt på det forhold at utlendingen kort tid før det ble søkt om familieinnvandring, hadde fått avslag på søknad om asyl. Det ble følgelig lagt til grunn at vedkommende, allerede før han inngikk ekteskap med den norske kvinnen, hadde en oppholdshensikt. Videre ble det lagt vekt på at ektefellene kun hadde kjent hverandre en måned før ekteskapet ble inngått, samt at de angivelig møttes helt tilfeldig på kafè. Dessuten kunne de ikke kommunisere på et felles språk.

Retten mente at de overnevnte forhold gav en berettiget grunn til å stille spørsmål om hva som var det vesentligste formålet med søknaden om familieinnvandring. Etter en undersøkelse av søkers bakgrunn, ble det avdekket at han kom fra et område i Tyrkia hvor påfallende mange har søkt om opphold i Europa. Dessuten hadde søker tre barn med en tyrkisk kvinne han tidligere hadde vært gift med. På dette grunnlag stilte lagmannsretten spørsmål om formålet med ekteskapet var å oppnå opphold i Norge for ”..å berede grunnen for nytt ekteskap med mulighet for senere gjenforening med barna..”

På tidspunktet for rettssaken hadde partene angivelig bodd sammen i fire år. Derfor ble det vurdert hvorvidt forholdene nå hadde endret seg, slik at hovedformålet med å fortsette ekteskapet og samlivet ikke lenger var å sikre den utenlandske parten opphold. Retten fant det ikke sannsynliggjort. Ektefellene kunne fremdeles ikke kommunisere på et felles språk, opplysningene de gav om hverandre var til dels motstridende. Videre manglet de kjenneskap til hverandres historie og familie.

8.3.3 LB-2007-87126

Det samme spørsmålet ble vurdert i en sak angående ekteskap mellom en kinesisk mann og en kinesisk kvinne som allerede hadde fått innvilget bosettingstillatelse som følge av et tidligere ekteskap. Ekteskapet som denne gangen lå til grunn for søknaden om opphold, var inngått via et kinesisk ekteskapsbyrå.

Også i denne saken ble ekteskapet ansett som proforma etter en vurderingen av hvilken tilknytning partene hadde til hverandre som ektefeller. Standpunktet ble basert særlig på forhold som hadde blitt avdekket gjennom bostedskontroll. I boligen, hvor begge hadde folkeregistrert adresse, fant politiet ytterst få gjenstander, kun et par sko og en sminkepalett, som kunne vitne om at det bodde en kvinne der. Da kvinnen ble konfrontert med dette, svarte hun at hun oppbevarte alle klærne sine hos sin søster. Videre kunne kvinnen ikke svare på hva som befant seg i kjøleskapet. Begrunnelsen hun gav for dette var at hun ikke spiste noe særlig, og at hun heller ikke brukte å lage mat.

I tillegg ble det avdekket at partene gav forklaringer som ikke samsvarte med hverandre på forholdet, etter rettens oppfatning, er vanskelig å forsvare hvis det er tilfelle at partene har bodd sammen som ektefeller i over to år. Retten fant etter dette at det ikke var sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet var reelt.

8.3.4 LB-2006-184645

Søker var i dette tilfelle fra Kosovo. I hjemlandet hadde han tidligere vært gift og hadde fire barn. Kun fire dager etter skilsmissen, giftet mannen seg med en norsk kvinne og søkte deretter om oppholdstillatelse på grunnlag av familieinnvandring.

Heller ikke i denne saken ble det funnet sannsynlighetsovervekt for at ekteskapet var reelt. Retten viste til departementets momentliste som nevnt overfor. Det ble lagt vekt på at partene hadde hatt veldig liten kontakt med hverandre i forkant av ekteskapsinngåelsen, de hadde kun møtt hverandre en gang, åtte år tidligere, og det hadde da vært mange andre mennesker til stede. Etter ekteskapsinngåelsen var det også lite kontakt mellom dem, og denne hadde bestått i indirekte kontakt mellom den norske ektefellen og søkers brødre. Videre var rettens troverdighet til partene svekket ved at forklaringene deres ikke samsvarte. Aldersforskjellen mellom dem var for øvrig 14 år. I seg selv ville dette ikke hatt særlig betydning, men sett i lys av de øvrige omstendighetene fant retten at dette var et relevant moment å legge vekt på.

Den norske ektefelles ekteskaplige historie ble også trukket frem som et argument av vekt. Retten pekte på at hun tidligere hadde vært gift med en mann fra samme område i Kosovo, og fremholder at det er "...påfallende at C, etter et mislykket ekteskap med en annen mann

fra samme område i Kosovo, inngikk ekteskap med A uten å kjenne ham på forhånd..” Retten mente det ville vært naturlig at hun, etter hennes erfaringer fra den første mannen, brukte tid på å bli kjent med søker på forhånd, og understrekte at dette hadde vært fullt mulig for dem å oppnå.

Som motbevis for at ekteskapet ikke var reelt, trakk partene frem en rekke bilder av dem sammen som indikator på at de levde i et ekteskaplig samliv. Noen av disse var også nakenbilder. Det ble bemerket at disse bildene i all hovedsak ble tatt etter at UNE fattet vedtak om at ekteskapet ikke var å anse som reelt. Dessuten erkjente partene at bildene var tatt i forbindelse med saken. Det ble også understreket at nakenbilder ikke kan fungere som bevis på at et ekteskap er ekte.

9 Konsekvenser av at brudd på utlendingsloven

9.1 Omgjøring og tilbakekall

Dersom et vedtak om familieinnvandring eksempelvis er fattet med utgangspunkt i at det ekteskap som dannet grunnlag for tillatelsen var reelt, men i ettertid viser seg å være inngått proforma, må vedtaket anses ugyldig. I henhold til fvl.§35 har de ulike forvaltningsorganene en generell adgang til å omgjøre sine egne vedtak dersom de er vedtatt på feil grunnlag. Av bestemmelsens første ledd litra c fremkommer det spesifikt at omgjøring kan skje dersom vedtaket må anses ugyldig.

Utlendingsloven §13 oppstiller imidlertid en særregel i forhold til fvl.§35(1)c, og vil på utlendingsrettens område gå foran den generelle adgangen til omgjøring, jfr. lex specialis-prinsippet. Av denne bestemmelsen følger at UDI kan kalle tilbake arbeids-, oppholds- og bosettingstillatelser dersom ”... utlendingen i søknaden mot bedre vitende har gitt uriktige opplysninger eller fortiet forhold av vesentlig betydning for vedtaket...”. Proforma-tilfeller vil klart rammes av denne bestemmelsen dersom det finnes sannsynliggjort at ekteskapet som ligger til grunn for den gitte tillatelsen var inngått på falske premisser.

9.2 Bortvisning og utvisning⁸⁹

Dersom den utenlandske ektefellen eksempelvis forsøker å komme inn i Norge før vedkommende har fått gyldig tillatelse til dette, eller etter at det er blitt gitt avslag eller at tillatelsen er tilbakekalt, kan konsekvensen være bortvisning, jfr. utl.§27. Bortvisning innebærer at utlendingen avvises ved forsøk på å entre norsk territorium, eller at han sendes ut av riket innen sju dager etter ankomst. Blant annet vil utlendingen også kunne bortvises hvis han ikke kan identifiseres, og dersom det foreligger bortvisningsvedtak i andre Schengen-land.

Av utl. §§29 og 30 følger det at en utlending på visse vilkår kan utvises. Dette er lovens strengeste sivile sanksjon. Et utvisningsvedtak innebærer at utlendingen må reise ut av landet etter nærmere fastsatte frister. Vedtaket skiller seg fra bortvisning ved at det samtidig nedlegges forbud mot senere innreise til Norge, av tidsbestemt eller tidsubestemt varighet. En slik sanksjon vil kunne settes i verk dersom utlendingen foretar grove brudd på utlendingsloven under sitt opphold i riket.

9.3 Straff

Brudd på utlendingsloven kan også medføre straffesanksjoner, jfr. utl. §47. Hvilke forhold dette gjelder for, er det ikke anledning å gå inn på i denne redegjørelsen. Kort vil jeg nevne at straff i medhold av denne spesialbestemmelsen kun kan ilegges når allmenne hensyn krever det, jfr. siste ledd. I dette ligger det at det konkrete bruddet på utlendingsloven må underlegges en nærmere vurdering før straff idømmes. For det første vil ofte de utlendingsrettslige sanksjonene som tilbakekall, bortvisning og utvisning som regel være tilstrekkelige konsekvenser for den som har begått bruddet på utlendingsloven.⁹⁰ Dessuten bør det tas hensyn til at straffen bør stå i forhold til det lovbruddet som er begått. Dette prinsippet gjelder her som ellers på strafferettens område.

⁸⁹ UNE, "Familieinnvandring"

⁹⁰ Blant annet ot.prp.nr.75 (2006-07) kap.19

Et forhold som er sentralt i forhold til proformaekteskap, er forbudet mot å avgi falsk forklaring til politiet. Dette er straffbart i medhold av straffelovens bestemmelser, jfr. strl. §166.

Ifølge utl. §47(3)a er det forbudt å hjelpe noen til ulovlig opphold i vinnings hensikt. Den objektive gjerningsbeskrivelsen tilsier etter ordlyden at det vil kunne være straffbart å inngå proformaekteskap mot betaling for å hjelpe noen til å sikre seg opphold i Norge.

Likevel hevdes det i teorien⁹¹ at det fremdeles er uavklart om dette rammes av bestemmelsen. Selv om proformaekteskap vil kunne falle inn under ordlyden, er det ikke slike forhold bestemmelsen i hovedsak tar sikte på å ramme. Formålet med bestemmelsen er å motvirke menneskesmugling, jfr. bl.a. Rt-2002-4. Hvorvidt proformaekteskap vil falle inn under denne kategorien er en diskusjon som ikke er tema her, og vil ikke bli drøftet nærmere. Det kan se ut til at bestemmelsen i praksis likevel tolkes slik at proforma mot betaling faller innenfor.⁹²

10 Avsluttende bemerkninger

Internasjonalisering og globalisering påvirker også kjærligheten.⁹³ Familieinnvandring er i dag det største grunnlaget for varig innvandring til Norge, og halvparten av sakene dreier seg om innvandring på grunnlag av ekteskap. Antall saker hvor proforma avdekkes utgjør ikke mer en 1 % av det totale antallet.⁹⁴

Utlendingslovens regler om familieinnvandring eksisterer fordi lovgiver ønsker å verne om familielivet. Selv om ekteskap er gyldig inngått, vil de likevel ikke danne grunnlag for oppholds- og arbeidstillatelse dersom ekteskapet kun er en formalitet. Til tross for at proforma-begrepet ikke kommer uttrykkelig frem gjennom noen konkret lovbestemmelse, er

⁹¹ Bunæs/Kvinge/Vandvik s. 599

⁹² Andersen s. 44 flg. henviser til underrettspraksis

⁹³ Daugstad, hele rapporten bekrefter dette

⁹⁴ Nordby i Aftenposten, "Om lag 100 proformaekteskap avsløres årlig"

det er en klar forutsetning bak de ulike reglene at dette ikke aksepteres. Selve systemet med at det må søkes om tillatelse, og at denne kun skal gis dersom lovens vilkår er oppfylt, samt at forvaltningen kan utøve skjønn i forhold til hvorvidt ekteskapet som skal legges til grunn som reelt, indikerer at man ønsker å kontrollere at reglene omgås. Reglene skal altså verne om realiteter, ikke om formaliteter.

Å skaffe en utlending oppholdstillatelse ved å inngå proformaekteskap, er i virkeligheten ikke så enkelt som mange tror. Som vi har sett i denne redegjørelsen dreier seg om langt mer enn kun å skrive under på en vigselserklæring. Dersom bosettingstillatelse er formålet med ekteskapet, er den formelle vigselen bare ett av mange skritt på veien. Som forfatteren av boka "Uekteskap"⁹⁵ påpeker, "låner" en faktisk bort 4-5 år av livet sitt når en går inn i et slikt arrangement. Ved førstegangssøknad må en vente fra 6-12 måneder før utlendingen kan komme til Norge. Tidligst etter tre års ekteskap vil utlendingen ha mulighet til å oppnå bosettingstillatelse, og sånn sett få opphold på selvstendig grunnlag slik at vedkommende kan begjære skilsmisse, som ikke er endelig før det har gått et år.⁹⁶

Advokatforeningen advarer på sine hjemmesider mot å søke familieinnvandring med en utenlandsk statsborger uten å kontakte advokat først. "Fallgruvene er mange", uttales det i forhold til regelverket en må forholde seg til i denne forbindelse.⁹⁷ Det er klart at det, på et område hvor forvaltningsvedtakene for de meste berører mennesker som har lite eller ingen kjennskap til det norske samfunn og regelverk, er behov for tydelige og forutsigbare regler. Forvaltningen har en enorm oppgave i forhold til oppfyllelsen av sin opplysnings- og veiledningsplikt. Vedtakene som fattes har som regel et innhold som påvirker hele livssituasjonen, både til den som søker, og til herboende som er årsaken til at familieinnvandring søkes.

Selv om det er usikkert i hvilken utstrekning, vet vi at ekteskapsformen utnyttes for å sikre utlendinger opphold i Norge. Så lenge det finnes muligheter for å få familieinnvandring med ektefeller, vil proformaekteskap være en risiko lovgiver må ta i betraktning. Det fins

⁹⁵ A-magasinet, "Papirbruden"

⁹⁶ Ekteskapsloven §21

⁹⁷ Advokatforeningen: "Kompliserte regler for innvandring"

”profesjonaliserte grupper” som kjenner til hvordan politiet arbeider i slike saker, og som hjelper mennesker til opphold ved å arrangere proformaekteskap. Som følge av dette er det en fordel av regelverket er skjønnsmessig og fleksibelt. Er firkantet regelverk ville gjort det lettere for å lage troverdige og innøvde historier slik at ektefellene blir i stand til å svare ”riktig” på forventede spørsmål, og dermed kunne gå klar av eventuelle mistanker om proforma.

Videre kan det også spørres om kravet til alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig til å sikre flest mulige riktige avgjørelser i forhold til proforma-vurderingen. Når det dreier seg om å påvise hensikt på strafferettens område, heves terskelen for å falle inn under straffebudet, og her kreves det bevist utover enhver rimelig tvil at slik hensikt foreligger. Proforma-vurderingen dreier seg nettopp om å påvise en hensikt hos vedkommende, uten at dette har ført til at beviskravet av den grunn skjerpes.

Det er vesentlig at saksbehandlingen skjer rettmessig. Proforma-vurderingen er vanskelig og det foreligger mange feilmarginer. ”Momentlista” UDI er instruert til å følge, og som danner bakgrunn reglene om familieinnvandring på grunnlag av ekteskap i den nye utlendingsloven, er skjematisk. Den legger opp til at den enkelte saksbehandler må vurdere hvorvidt de anser de ulike kombinasjoner av ektefeller for å være en ”troverdig match”. Kjærligheten og valg av ektefelle er ikke alltid styrt av rasjonelle valg. Det kan også stilles spørsmålstegn ved hvorvidt det er riktig at de som er i et ekteskap som avviker fra det ”såkalte” alminnelige, må avgi plausible forklaringer på dette. Ekteskap mellom to mennesker innenfor samme stat, vil aldri være nødt til ”å forsvare sine valg” på en slik måte. Til dette kan det også bemerkes at det er underlig at en slik standardisert tankegang om ekteskapet fremdeles er rådende i et liberalt og moderne samfunn som Norge er.

Siden det er såpass uvisst hvor stort problemet med proformaekteskap faktisk er, kan det spørres om en intensitet av arbeidet mot dette er nødvendig. SSB kan ikke føre statistikk over hvor mange proformaekteskap som går hen ubemerket. Familieinnvandringstillatelser utgjør som sagt over halvparten av alle oppholdstillatelser. Ser en dette i sammenheng med at samfunnet stadig blir mer flerkulturelt, kan en anta at svært mange har et oppriktig ønske om å få være sammen med sin ektefelle. Dette blir igjen et spørsmål om reglene er

proporsjonale. Treffer lovgiver de målgruppene som er tilsiktet? En logisk tanke er at desto strengere reglene er, dess færre vil prøve å misbruke systemet. Det kan antas at reglene virker på denne måten virker forebyggende.

På samme tid er det slik at utlendingslovens regler om familieinnvandring eksisterer for å verne om respekten for familieliv, og skal muliggjøre at ektefeller skal kunne bo i samme land. Derfor bør ikke regelverket være så strengt at det virker avskrekkende. Med dette mener jeg at enkelte bevisst vil styre unna å innlede forhold med mennesker fra andre land, rett og slett fordi det er for mange barrierer på veien før en kan oppnå et faktisk samliv.

LITTERATURLISTE

Lover og forskrifter:

- Norges Grunnlov
 - § 102
- Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 10.juni 1988 nr. 48
 - § 1
 - § 2
 - §§ 4-9
 - § 11
 - § 12
 - §§ 23-32
 - §§ 37-38a
 - § 47
 - § 48
- Forskriften om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 21.12.1990.
 - § 8
 - § 10
 - § 19
 - § 20

- §§ 22-25
 - § 33
 - § 37
- Lov om ekteskap av 4. juli. 1991 nr. 47
 - §§ 1-5a
 - § 11
 - § 21
- Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10
 - § 166
 - § 267
 - § 333
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. Mai 1981 nr. 25
 - § 192
 - Kapittel 14 og 15
- Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 49
 - § 2
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950
 - Art. 8
 - Art. 12
- Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og ugyldige viljeserklæringer av 31.mai 1918
 - § 34
- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10.feb 1967
 - § 35

Forarbeider:

- Ot.prp.nr.46 (1986/87) Utlendingsloven av 1988
- Ot.prp.nr.75 (2006-07): *Ny utlendingslov*
- NOU 2004 nr. 20: *Ny utlendingslov.*

Domsregister:

- Rt-2006-1957
- Rt-2002-4
- Rt-1990-206
- Rt-1928-1091
- Rt-1937.765
- Rt-1946-1326
- Rt-1948-523
- Rt-1956-913
- Rt-1957-290
- Rt-1966-961.
- LB-2007-52903
- LB-2007-87126
- LB-2006-184645

Forvaltningspraksis:

- UNEs praksisbase: [www.une.no/Ces5. 108](http://www.une.no/Ces5.108) oppsummerte og anonymiserte avgjørelser. Søkeord: ekteskap+proforma+familiegjenforening
- RS 2008-028: Rundskriv; Underholdskravet i saker om familieinnvandring – utlendingsforskriftens §§ 25 og 33.
- AI-2006-008: Instruks for å hindre familiesameining på grunnlag av proformaekteskap. (13.09.06) AID
- AI-08/48: *Instruks om økning av kravet til sikret underhold.* (04.07.08) AID
- UDI: Utlendingsmyndighetens praksis der et formelt gyldig inngått ekteskap ikke danner grunnlag for familieinnvandring (proforma). Svar fra UDI vedrørende praksis i proforma-saker, ref: 06/2037 (03.03.06)

- UDI: *Proforma ekteskap*. Foredrag om proformaekteskap og UDIs saksbehandling på området, åpen dag på UDI, Oslo, 23.10.08
- Sivilombudsmannen: 66. *Familiegjenforening. Kravet om å bo sammen - dokumentasjon av identitet*. Sak 2006/1130. Uttalelse fra UNE om praksis rundt bostedskravet. www.sivilombudsmannen.no
- UDI: *Oppholdstillatelser trekkes tilbake på grunn av proforma ekteskap*. Melding på www.udi.no (17.09.08)
- UDI: *Arbeid mot proforma*. Publisert på www.udi.no (25.04.08)
- UNE: Utlendingsnemndas årbok 2007

Henvisninger til litteratur og annet:

- Bunæs, Runa; Kvinge Kristin Ottesen; Vandvik, Bjørn m.fl.: *Utlendingsrett*. 1. Utg. Universitetsforlaget 2004.
- Thue, Helge Johan: *Internasjonal Privatrett*. Gyldendal Akademisk forlag, 1.utg. 2002.
- Cordes Jørg og Stenseng: *Hovedlinjer i internasjonal privatrett*. Cappelen Akademisk forlag, Oslo 1999
- Gisle, Jon: *Jusleksikon*. Kunnskapsforlaget, 2.utg.2. opplag 2002
- Daugstad, Gunnlag: *Grenseløs kjærlighet –Familieinnvandring i det flerkulturelle Norge*. Rapport for Statistisk Sentralbyrå (SSB) 2006/39.
- Bull, Kirsti Strøm: *Avtaler mellom ektefeller*. Tano forlag, 1993
- Seljord, Liv: *Treårsregelen i norsk utlendingslovgivning – En normativ analyse*. Digitale utgivelser ved Universitetet i Oslo, hovedoppgave i statsvitenskap, 2002.
- Andersten, Janne Steen: *Proforma ekteskap –Hva er proforma og hvordan fungerer reglene for å bekjempe dette fenomenet*. Digitale utgivelser ved Universitetet i Oslo, spesialoppgave i juss, 2006.
- Nordy, Trygve G.: *Nye migrasjonsmønstre krever dynamisk regelverk*. Kronikk i Aftenposten 22.07.05, publisert på www.udi.no

- Aftenposten: *Om lag 100 proforma ekteskap avsløres årlig*. Uttalelser fra Trygve G. Nordby (14.04.05)
- Olsen, Inger Anne: *Papirbruden*. Om boka "Uekteskap" av Pål Hagesæther i A-magasinet (Aftenposten 05.09.08)
- Sjøholt, Karl Erik: *Retten til familieliv må vernes*. Innlegg fra avdelingsdirektør i UDI, publisert i Dagbladet (29.06.08)
- Advokatforeningen: *Kompliserte regler for innvandring*. Publisert på www.advokatenhjelperdeg.no/JusGuiden/Innvandring (29.06.08)

Gjennomgått litteratur uten direkte henvisning:

- Asland, John: *Pro forma-doktrinen*. Kursmateriale i familie- og arverett, Oslo, 28.08.03
- Lødrup, Peter og Sverdrup, Tone: *Familieretten - § 5 Ekteskapets inngåelse*. P.Lødrup, 5. Utg. Oslo, 2004
- Årbok for menneskerettigheter 2006, Norsk senter for menneskerettigheter
- Advokatforeningen: *Ikke alle ekteskap er gyldige*. Publisert på www.advokatenhjelperdeg.no/JusGuiden/Innvandring (29.06.08)
- Advokatforeningen: *Gjenforening er komplisert*. Publisert på www.advokatenhjelperdeg.no/JusGuiden/Innvandring (29.06.08)

